

ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

6 - قىسىم

(بىر مەۋسۈملۈك ئوقۇشلۇق)

تۈركىستان باھارى نەشرىياتى

مۇندەرىجە

- 2..... گرام، كىلوگرام ۋە توننا
- 12..... كۆپ خانىلىق سانلار بىلەن تونۇشۇش
- 33..... كۆپ تەرەپلىك
- 39..... ئىككى خانىلىق ساننى ئىككى خانىلىق سانغا كۆپەيتىش
- 49..... يۈز (مەيدان)
- 61..... كۆپ خانىلىق ساننى ئىككى خانىلىق سانغا بۆلۈش

گرام ، كىلوگرام ۋە توننا

1

تۇرمۇشىمىزدا ئېغىرلىقى ئوخشىمىغان نەرسىلەرنى كۆپ ئۆلچەيمىز.

بىر يۈك ماشىنىسىنىڭ يۈك كۆتۈرۈش ئېغىرلىق چەكلىمىسى 5 توننا كېلىدۇ.

كىچىك بىر خالتىلىق شېكەرنىڭ ئېغىرلىقى 800 گرام كېلىدۇ.

كىچىك بىر خالتىلىق ئۇننىڭ ئېغىرلىقى 1 كىلوگرام كېلىدۇ.

نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى تارازا ئارقىلىق ئۆلچەيمىز. تارازىنىڭ تۈرلىرى ناھايىتى كۆپ:

تارازا — گادەتتە نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ، كۆپ قوللىنىلىدىغان بىرلىكلىرىدىن **گرام (g)**، **كىلوگرام (kg)**، **توننا (t)** قاتارلىقلار بار.

ئاۋۋال ئوڭ تەرەپتىكى تارازىنى كۆزىتىڭ، ئاندىن سول تەرەپتىكى تارازىنى كۆزىتىپ قانداق ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى ئېيتىپ بىرىڭ.

تارازا ئىستىرىلكىسى 1 نى كۆرسەتكەنلىكتىن، بۇ بەش ئالمىنىڭ ئېغىرلىقى 1 كىلوگرام بولىدۇ.

سىز 2kg، 3kg، 4kg ... قاتارلىقلارنى تارازىدىن تاپالامسىز؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. سىز گرام، كىلوگرام ۋە توننىلارغا ئايرىم-ئايرىم مىسال كەلتۈرەلەمسىز؟ قانداق نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقى گرام، قانداق نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقى كىلوگرام ۋە قانداق نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقى توننا بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېقىڭ.

2. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنىڭ قانچە كىلوگرام ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بىرىڭ:

3. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېيتىپ بىرلەمسىز؟

3

گرام — كىلوگرامدىن كىچىك بولغان ئېغىرلىق بىرلىكى.

1 گرامنىڭ قانچىلىك
ئېغىرلىقىنى بىلەمسىز؟

<p>تەخمىنەن 1 گرام</p>	<p>1 گرامدىن ئېغىر</p>	<p>1 گرامدىن يېنىك</p>

كىلوگرام بىلەن گرامنىڭ مۇناسىۋىتىنى تېپىپ باقايلى:

كارىز تۈزى
500g

بانان 1 كىلو 800 گرام، بىر تىلىم تاۋۇز 300 گرام بولۇپ، 500 گراملىق ئىككى خالتا كارىز تۈزىنىڭ ئېغىرلىقىنى تارازغا قويۇپ ئۆلچەسەك 1 كىلوگرام بولىدۇ.

1 كىلوگرام = 1000 گرام
1000 g = 1 kg

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

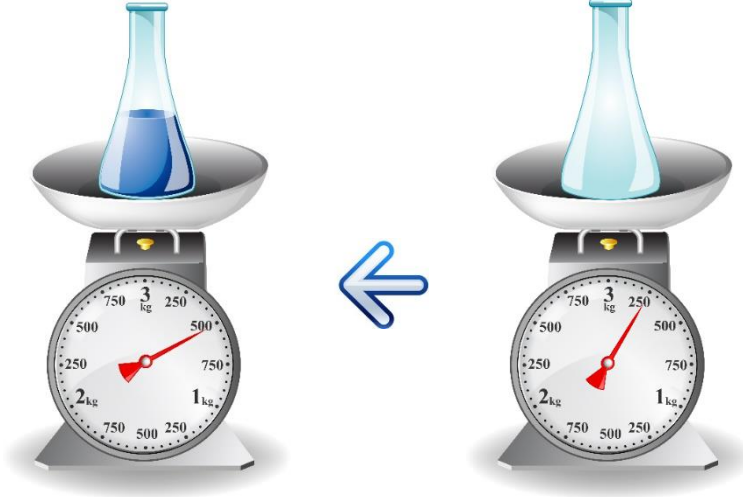
1. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېيتىپ بىرەلەمسىز؟

2. بىرلىك سۈندۈرۈش.

1000 گرام = ( ) كىلوگرام   9000 گرام = ( ) كىلوگرام
 5 kg = ( ) g   9 kg = ( ) g   7 كىلوگرام = ( ) گرام

3. رەسىمگە قاراپ سوئالغا جاۋاب بىرىڭ.

① ئەينەك قۇتىدىكى سۇنىڭ ئېغىرلىقى قانچە گرام؟

② سىزمۇ مۇشۇنداق ئۇسۇل بىلەن ئەينەك قۇتىدىكى سۇنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەپ، قانچە گرام بولىدىغانلىقىنى ھېسابلاڭ.

4

توننا — كىلوگرامدىن چوڭ بولغان ئېغىرلىق بىرلىكى.

بىرقەدەر ئېغىر بولغان نەرسىلەرنى ياكى چوڭ يۈكلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچىگەندە قوللىنىلىدىغان ئېغىرلىك بىرلىكى توننا بولىدۇ.

ھەر بىر چوڭ خالتىلىق ئاق ئۇننىڭ ئېغىرلىقى 100 كىلوگرام، بۇنداق خالتىدىن 10 بولسا 1000 كىلوگرام بولىدۇ. 1000 كىلوگرام 1 توننا بولىدۇ.

1 توننا = 1000 كىلوگرام
 $1000 \text{ kg} = 1 \text{ t}$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. بۇنداق يېسىۋىلەكتىن قانچىسى بولسا بىر توننىغا تەڭ بولىدۇ؟

2. بىرلىك سۇندۇرۇش.

توننا ( ) = 7000 كىلوگرام   1 توننا نېفىت = ( ) كىلوگرام
 6 توننا = ( ) كىلوگرام   9 t = ( ) kg   3 t = ( ) kg

3.

 <p>1 توننا نېفىت ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن 15 توننا سۇ كېتىدۇ.</p>	 <p>1 توننا قەغەز ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن 250 توننا سۇ كېتىدۇ.</p>	 <p>1 توننا پولات ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن 100 توننا سۇ كېتىدۇ.</p>
--	---	--

5 توننا نېفىت ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن قانچە توننا سۇ كېتىدۇ؟ 5 توننا قەغەز ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈنچۇ؟ پولات ئۈچۈنچۇ؟

بىلىۋېلىڭ

كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزدا ئۇچرايدىغان تارازىلاردىن بەدەن ئېغىرلىقىنى ئۆلچەيدىغان تارازىمۇ بار بولۇپ، بۇ تارازىنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ تۇرسىڭىز تارازا ئىستىرىلكىسى قايسى ساننى كۆرسەتسە شۇ سان سىزنىڭ بەدەن ئېغىرلىقىڭىز بولىدۇ. سول تەرەپتىكى تارازا بەدەن ئېغىرلىقىنى ئۆلچەيدىغان تارازا بولۇپ، كۆزىتىپ بېقىڭ.

بىلىۋېلىڭ

6 ياشتىن 10 ياشقىچە بولغان بالىلارنىڭ بەدەن ئېغىرلىقىنى ئادەتتە تۆۋەندىكى تەڭلىك ئارقىلىق تاپقىلى بولىدۇ:
 بەدەن ئېغىرلىقى = ھەقىقىي يېشى $\times 2 + 7$ (ياكى 8)
 سىز بۇ تەڭلىك ئارقىلىق ئۆزىڭىزنىڭ ئۆلچەملىك بەدەن ئېغىرلىقىنى ھېسابلاپ بېقىڭ، ئاندىن ئۆزىڭىزنىڭ بەدەن ئېغىرلىقىنى ئۆلچەپ سېلىشتۇرۇپ بېقىڭ.
 ئەسكەرتىش: ھەقىقىي يېشى دېگەن 6 ياشتىن 10 ياشقىچە بولغان 6، 7، 8، 9، 10 قاتارلىق ياشلارنى كۆرسىتىدۇ.

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېيتىپ بىرىڭ:

2. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېنىقلاپ، جەدۋەلنى

تولدىرۇڭ.

3. ○ نىڭ ئىچىگە «>»، «<» ياكى «=» بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ.

1 g ○ 1000 kg   100 توننا ○ 10 كىلوگرام   100 گرام ○ 1 كىلوگرام
 5500 كىلوگرام ○ 6 توننا   9000 g ○ 9 kg   3 t ○ 2800 kg

4. بىرلىك سۇندۇرۇش.

كىلوگرام ( ) = 7000 گرام   2 توننا = ( ) كىلوگرام
 10 كىلوگرام = ( ) گرام   9 kg = ( ) g   1 t = ( ) g

5.

4 - نومۇر

3 - نومۇر

2 - نومۇر
290 گرام

1 - نومۇر
230 گرام

(1) ئىككىنچى نومۇرلۇق ئانار شەرىتىنىڭ ئېغىرلىقى قانچە گرام؟

(2) ئۈچىنچى ۋە تۆتىنچى نومۇرلۇق ئىستاكىدىكى ئانار شەرىتىنىڭ ئېغىرلىقىنىڭ قانچە گرام ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىپ تاپالامسىز؟

6. بۇ يۈك ماشىنىسىنىڭ يۈك كۆتۈرۈش چەكلىمىسى 4 توننا، ئىسكىلاتتا 25 توننا يۈك بار بولۇپ، 6 ماشىنا بۇ يۈكلەرنى توشۇپ بولالامدۇ؟

7. بىر كۆك كىتنىڭ ئېغىرلىقى 72 توننا، بىر پىلنىڭ ئېغىرلىقى 6 توننا، بىر لەھەڭنىڭ ئېغىرلىقى 3 توننا كېلىدۇ. سىز بۇ مەلۇماتلارغا ئاساسەن بۆلۈشكە دائىر قانداق سوئاللارنى ئوتتۇرىغا قويالايسىز؟

كۆپ خانىلىق سانلار بىلەن تونۇشۇش

100 مىليون ئىچىدىكى سانلار بىلەن تونۇشۇش

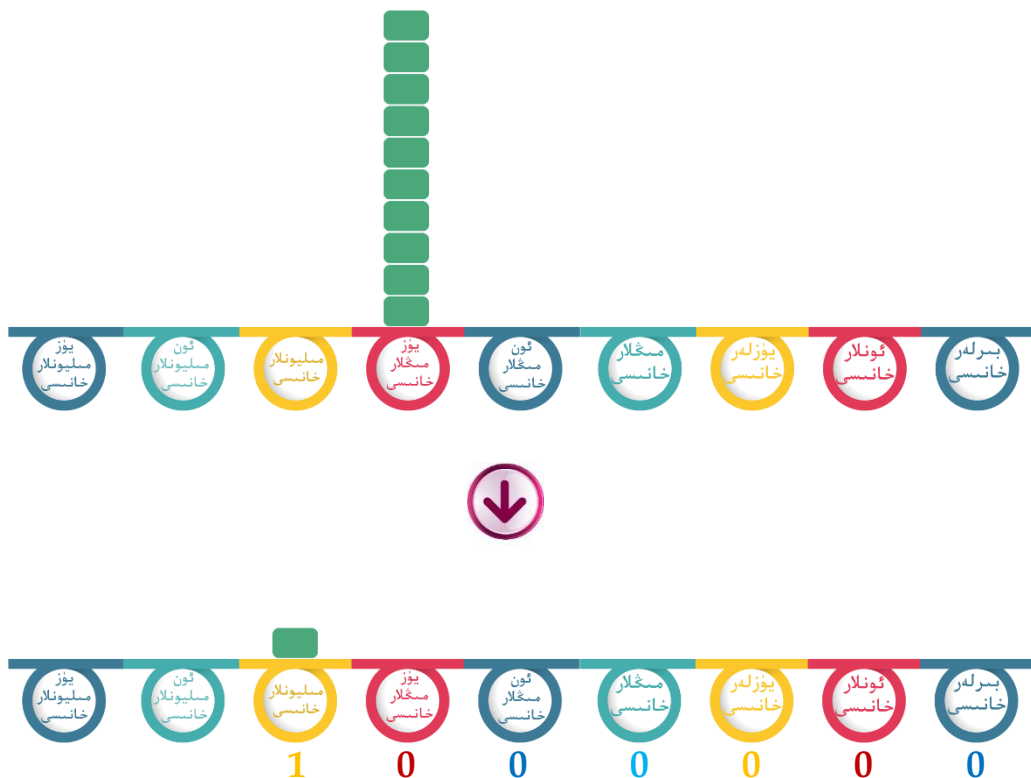
1

ھاياتىمىزدا 10000 دىن چوڭ سانلار بىزگە دائىم دېگۈدەك ئۇچىراپ تۇرىدۇ. مەسىلەن، مەلۇم بىر شەھەرنىڭ نوپۇسى 13919000 ئادەم بولسا، بۇ ساننى تونۇش بىزگە مۇھىم بولىدۇ. شۇڭا تۆۋەندە بىز چوڭ سانلار بىلەن تونۇشۇپ چىقايلى.

ئون مىڭ ئون مىڭدىن سانساق، 10 دانە ئون مىڭ 100 مىڭ بولىدۇ.

يۈز مىڭ يۈز مىڭدىن سانساق ، 10 دانە يۈز مىڭ **بىر مىليون** بولىدۇ .

مۇشۇ بويىچە داۋاملىق سانساق ،
 10 دانە 1 مىليون **10 مىليون** بولىدۇ .
 10 دانە 10 مىليون **100 مىليون** بولىدۇ .

بىر، ئون، يۈز، مىڭ، ئون مىڭ ... يۈز
 مىليون قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى
 ساناش بىرلىكلىرىدۇر .

ئويلاپ بېقىڭ: ئۆزئارا قوشنا بولغان ھەر
 ئىككى ساناش بىرلىكى ئارىسىدا قانداق
 مۇناسىۋەت بار؟

...	مىليونلار تۈركۈمى			مىڭلار تۈركۈمى			بىرلەر تۈركۈمى		
	يۈز مىليونلار خانىسى	ئون مىليونلار خانىسى	مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى	ئون مىڭلار خانىسى	مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى	ئونلار خانىسى	بىرلەر خانىسى
		1	3	9	1	9	0	0	0

9 دانە 100 مىڭنى ئىپادىلەيدۇ

قالغان خانىلاردىكى سانلارنىڭ ھەربىرى قانچىنى ئىپادىلەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېقىڭ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى تەلەپلەرنى ئورۇنلاپ بېقىڭ:

(1) ئون مىڭ ئون مىڭدىن ساناپ، توققۇز يۈز يەتمىش مىڭدىن بىر مىليون قىرىق مىڭغىچە ساناپ بېقىڭ.

(2) يۈز مىڭ يۈز مىڭدىن ساناپ، سەككىز يۈز مىڭدىن بىر مىليون ئىككى يۈز مىڭغىچە ساناپ بېقىڭ.

(3) ئون مىليون ئون مىليوندىن ساناپ، ئاتمىش مىليوندىن يۈز مىليونغىچە ساناپ بېقىڭ.

تۇرمۇشتىكى قانداق ئورۇنلاردا ئون مىڭدىن يۇقىرى سانلار ئىشلىتىلدىغانلىقىنى ئېيتىپ

بىلىۋېلىڭ

100.....
مىليون بولىدۇ.

سېكۇنتىغا بىردىن چېكىت قويۇپ توختىماي داۋاملاشتۇرساق...

3 يىل 2 ئايدىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتكەندە ←

2

تۆۋەندىكى سانلارنى ئوقۇيلى:

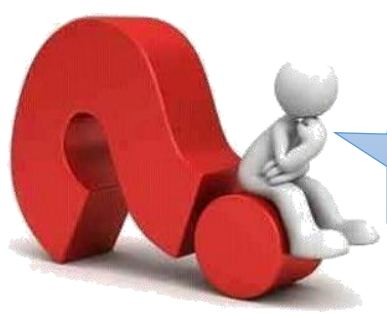
بۇ سانلارنى تەرتىپ بويىچە ئوقۇپ، ئوقۇلۇشنى خەتچىلاپ يېزىپ چىقايلى.

مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى گۈنلەر خانىسى بىرلەر خانىسى
ئوقۇلۇشى:	5 0 3	2 2 5
ئوقۇلۇشى: ئون ئىككى مىڭ ئىككى يۈز	1 2	2 0 0
ئوقۇلۇشى: 2	0 0 0	0 0 2
ئوقۇلۇشى: 5 1	5 6 5	0 3 0
ئوقۇلۇشى: 6 0	7 9 8	0 2 6

مىڭلار تۈركۈمىدىكى سانلار بىلەن
بىرلەر تۈركۈمىدىكى سانلارنى ئوقۇشتا
قانداق ئوخشىماسلىقلار بار؟

سانلار خانىسىدىكى 0 لەر
ئوقۇلامدۇ يوق؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى سانلارنى ئوقۇپ بېقىڭ:

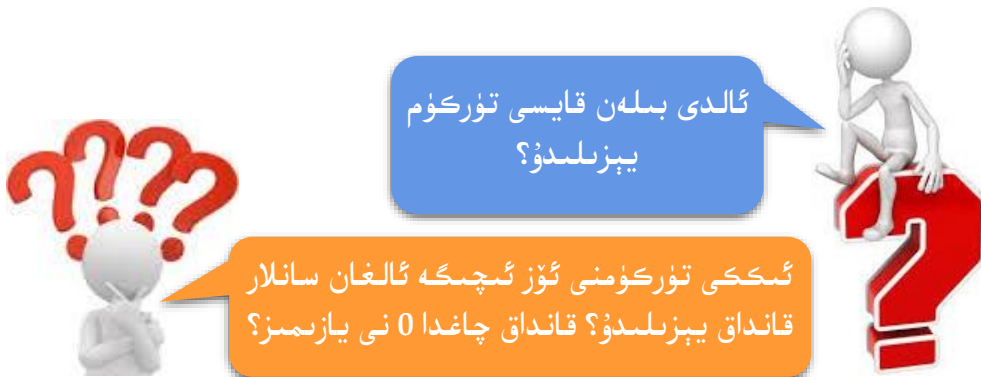
مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى ئۈچ مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئۈزلەر خانىسى بىرلەر خانىسى
7	6 0 9	0 0 5
4 3	4 1 0	3 5 0
2	0 6 8	0 0 0
	5	5 3 3
6 0	6 7 9	2 0 0

3

تۆۋەندىكى سانلارنى يازالامسىز؟

مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى ئۈچ مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئۈزلەر خانىسى بىرلەر خانىسى
	8 0 8	سەككىز يۈز سەككىز مىڭ ئاتمىش يېزىلىشى: 0 6 0
—	— — —	ئالتە مىليون ئۈچ يۈز تۆت مىڭ توققۇز يېزىلىشى: — — —

— —	— — —	يەتمىش مىليون ئەللىك بەش مىڭ بىر يۈز يېزىلىشى: — — —
1	5 6 5	بىر مىليون بەش يۈز ئاتمىش بەش مىڭ ئوتتۇز يېزىلىشى: 0 3 0
— —	— — —	سەكسەن مىليون تۆت مىڭ يەتتە يۈز يېزىلىشى: — — —

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى سانلارنى يېزىپ بېقىڭ:

مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئۇنلار خانىسى بىرلەر خانىسى
— —	— — —	ئاتمىش مىڭ يەتمىش يېزىلىشى: — — —
— —	— — —	بەش يۈز ئەللىك مىڭ ئەللىك بەش يېزىلىشى: — — —
		ئىككى مىليون سەككىز يۈز مىڭ يەتتە

— —	— — — —	يېزىلىشى: — — —
		قىرىق ئۈچ مىليون بىر يۈز تۆت مىڭ
— —	— — — —	يېزىلىشى: — — —
		ئۈچ مىليون بىر مىڭ يەتتە يۈز يىگىرمە
— —	— — — —	يېزىلىشى: — — —

2. سىز سانلارنى ئوقۇش ۋە يېزىشتا نېمىلەرگە دىققەت قىلىش كېرەكلىكىنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟ گۈرۈپپىلارغا بۆلۈنۈپ مۇلاھىزە قىلىپ بېقىڭ، قېنى قايسى گۈرۈپپا تېز جاۋاب بىرلەيدۇ؟

كۆنۈكمە

1. سىز خانىلار تەرتىپ جەدۋىلىنى تولۇقلاپ تۈزلەمسىز؟ سىناپ بېقىڭ.

	مىليونلار تۈركۈمى			مىڭلار تۈركۈمى			بىرلەر تۈركۈمى		
...	يۈز مىليونلار خانىسى	مىليونلار خانىسى		ئۈچ مىڭلار خانىسى	مىڭلار خانىسى		يۈزلەر خانىسى	بىرلەر خانىسى	

مىڭلار خانىسىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى خانىسى قايىسى
خانا؟ سول تەرىپىدىكى خانىسى قايىسى خانا؟

بىرلەر خانىسىدىن باشلانغاندا قانچىنچى
خانا مىڭلار خانىسى بولىدۇ؟ قانچىنچى
خانا مىليونلار خانىسى بولىدۇ؟

2. تۆۋەندە بىرىلگەن ھەر بىر گۇرۇپپىدىكى سانلارنى ئوقۇڭ:

450 000 بىلەن 45 بىلەن 400 050 000 بىلەن 40 005
40 005 000 بىلەن 45 000 000 بىلەن 4 000 050 بىلەن 40 050

3. گۇرۇپپىلار ئارا پىكىر ئالماشتۇرۇڭلار، تۆۋەندىكى سانلارنى
قانداق قىلغاندا ئاسان ئوقۇغىلى بولىدۇ؟

52640	14570250	652402	2305402
10203050	623040	74580140	45002100
5024030	8090705	12400002	5060002
230155	8752012	98754210	1280624

4. تۆۋەندىكى سانلارنى يېزىڭ:

ئون بىر مىليون بىر يۈز بىر مىڭ ئون بىر	توقسان بىر مىڭ سەككىز يۈز بەش
ئون مىڭ بىر يۈز بىر	توقسان مىليون قىرىق ئىككى مىڭ بەش يۈز
ئىككى مىليون ئاتمىش تۆت مىڭ بىر	ئون بەش مىڭ ئۈچ يۈز يەتتە

5. تۆۋەندە بېرىلگەن ھەر بىر گۇرۇپپىدىكى سانلاردىن تۈزۈلگەن

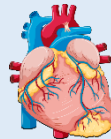
ساننى يېزىڭ:

توققۇز يۈز مىڭ، يەتمىش مىڭ، تۆت مىڭ، ئالتە يۈز	ئوتتۇز مىليون، بەش مىليون، ئون مىڭ، بىر مىڭ، سەككىز	يەتمىش مىليون، يەتتە مىڭ، يەتتە
يۈز مىليون، توققۇز مىليون، سەككىز يۈز مىڭ، يەتمىش	بىر مىليون، ئاتمىش مىڭ، ئاتمىش	يىگىرمە مىليون، بەش مىليون، ئالتە مىڭ، ئىككى يۈز

6. سىزىق ئۈستىدىكى سانلارنى توغرا يېزىڭ.

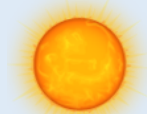

يەرشارى ئېكۋاتورىنىڭ ئايلىنىشى
 ئۇزۇنلۇقى قىرىق مىليون يەتمىش
 بەش مىڭ يەتتە يۈز مېتىر كېلىدۇ.

ساغلام ئادەمنىڭ يۈرىكى بىر يىلدا
قىرىق ئىككى مىليون قېتىم
 سوقىدۇ.

بىر كۆك كىتنىڭ ئېغىرلىقى بىر يۈز يىگىرمە بەش مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 23 دانە پىلنىڭ ئېغىرلىقىغا باراۋەر كېلىدۇ.

نۇرنىڭ تارقىلىش تېزلىكى سېكۇنتىغا ئىككى يۈز توقسان توققۇز مىڭ
سەككىز يۈز كىلومېتىر.

7.

_____ ئون مىليون بەش يۈز مىڭ يېزىلىشى:

_____ بەش مىليون بەش يۈز يۈز يېزىلىشى:

_____ تۆت يۈز مىڭ بەش يۈز ئىككى يېزىلىشى:

_____ ئوتتۇز تۆت مىليون ئوتتۇز تۆت يېزىلىشى:

_____ بەش يۈز سەكسەن ئالتە مىڭ يېزىلىشى:

8. 0، 0، 0، 4، 5، 6، 7 دىن ئىبارەت يەتتە رەقەمدىن

پايدىلىنىپ، تەلەپكە ئۇيغۇن كېلىدىغان يەتتە خانىلىق سان تۈزۈڭ.

ئارىسىدا ئۈچ
 نۆل بار

ئاخىرىدا ئۈچ
 نۆل بار

ئارىسىدا ئىككى
 نۆل بار

ئاخىرىدا ئىككى
 نۆل بار

4

203000   502004   3025000   2504300

بۇ سانلارنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرايلى:

خانا سانى كۆپ بولغان سان چوڭ بولىدۇ.

ئەگەر خانا سانى ئوخشاش بولسا، سول تەرەپتىن باشلانغان بىرىنچى خانىسىدىكى سان چوڭ بولغىنى چوڭ بولىدۇ.

$3025000 > 2504300 > 502004 > 203000$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندە بىرىلگەن ھەربىر گۇرۇپپىدىكى ئىككى ساننىڭ چوڭ - كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇپ، دۈگىلەك ئىچىگە «>» ياكى «<» بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ:

405250 ○ 20400	7526353 ○ 7052154	250423 ○ 254020
605254 ○ 102452	95624580 ○ 23500250	7582 ○ 24513

5

قان ھۈجەيرىسى كېسەل باكتېرىيىلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، قاننى تازىلايدۇ.

قزىل قان ھۈجەيرىسى ئوكسىگېن يەتكۈزۈپ بىرىدۇ.

بىر تامچە قاندا:

قزىل قان ھۈجەيرىسى: (دانە) 5 مىليون = 5 000 000 (دانە)

ئاق قان ھۈجەيرىسى: (دانە) 10 000 مىڭ = 10 000 (دانە)

مىليون ۋە مىڭ بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يېزىش بىزگە قۇلايلىق ئېلىپ كېلىدىكەن .

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى سانلارنى «مىڭ» ياكى «مىليون» بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يېزىڭ:

56000   740000000   62000000   1200000   460000   (1)

تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ ئومۇمىي يەر كۆلىمى تەخمىنەن 337000 كۋادرات كىلومېتىر.   (2)

6

ئاللاھنىڭ مەخلۇقلىرىدىن بولغان يەر شارىنىڭ دىئامېتىرى تەخمىنەن قانچە كىلومېتىر؟ قۇياشنىڭچۇ؟

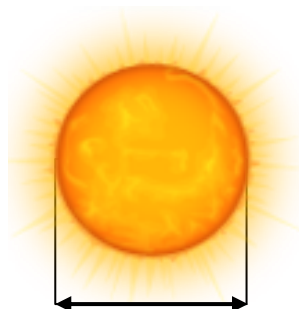
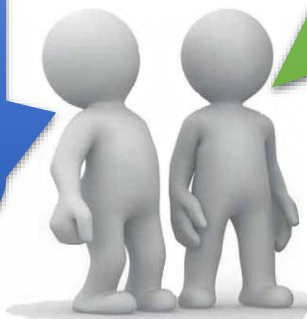

12756 كىلومېتىر

مىڭ 13 $12756 \approx 13000 = 13$

5 تىن چوڭ بولغاچقا، ئالدىنقى خانىغا
1 نى قوشۇپ، ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن
ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى سانلارنى
تاشلىۋېتىپ، 0 قىلىپ يازىمىز.

بۇ خىل تەقريبىي
قىممەتنى تېپىش
ئۇسۇلى بولسا
پۈتۈنلەش ئۇسۇلى دەپ
ئاتىلىدۇ.

1389100 كىلومېتىر

مىڭ 389 $1389100 \approx 1389000 = 1$ مىليون

5 تىن كىچىك بولغاچقا، ئۇنىڭ
بىلەن ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى
سانلارنى يەنىلا 0 قىلىپ يازىمىز.

سانلارنى پۈتۈنلەشتە،
ئۇنىڭ ئىچىدىكى
تاشلىۋېتىدىغان پارچە
سان قىسمىنىڭ يۇقىرى
خانىسىدىكى ساننىڭ 5
تىن كىچىك، 5 كە تەڭ
ياكى 5 تىن چوڭ
بولدىغانلىقىغا قاراش
كېرەك.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تەقريبىي سان	تەلەپ	ئەسلىدىكى سان
	يۈزلەر خانىسىدىن باشلاپ كېيىنكى پارچە ساننى تاشلىۋېتىش	5923625
	ئون مىڭلار خانىسىدىن باشلاپ كېيىنكى پارچە ساننى تاشلىۋېتىش	

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندە بىرىلگەن ھەربىر گۇرۇپپىدىكى ئىككى ساننىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇپ، دۈگىلەك ئىچىگە «>» ياكى «<» بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ:

625045 ○ 50325   3000025 ○ 2995682   658952 ○ 235624
405000 ○ 450000   64500004 ○ 64500014   9969 ○ 10000

2. تۆۋەندىكى سانلارنى كىچىكتىن چوڭغا بولغان تەرتىپ بويىچە تىزىڭ:

6925420   36982   802500   7054520   25400   635041

3. تۆۋەندىكى سانلارنى «مىڭ» ياكى «مىليون» بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يېزىڭ:

460000 = ___ مىڭ   62000000 = ___ مىليون   52000 = ___ مىڭ
740000000 = ___ مىليون   56000 = ___ مىڭ   250000 = ___ مىڭ
14526000 = ___ مىليون   مىڭ   9620000 = ___ مىليون

4.

تەقريبىي سان	تەلەپ	ئەسلىدىكى سان
	يۈزلەر خانىسىدىن باشلاپ كېيىنكى پارچە ساننى تاشلىۋېتىش	48250705
	مىڭلار خانىسىدىن باشلاپ كېيىنكى پارچە ساننى تاشلىۋېتىش	
	ئون مىڭلار خانىسىدىن باشلاپ كېيىنكى پارچە ساننى تاشلىۋېتىش	

100 مىليوندىن چوڭ سانلار بىلەن تونۇشۇش

7

تۆۋەندىكى سانلارنى ئوقۇپ باقايلى:

	يۈز مىلياردلار خانىسى ئون مىلياردلار خانىسى مىلياردلار خانىسى	يۈز مىليونلار خانىسى ئون مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى ئون مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئونلار خانىسى بىرلەر خانىسى
ئوقۇلۇشى: بىر مىليارد بەش يۈز مىڭ	1	0 0 0	5 0 0	0 0 0
ئوقۇلۇشى:	2 0	0 0 0	0 1 0	2 0 0
ئوقۇلۇشى:	9 0 0	0 0 1	0 0 0	0 0 3

مىليارد ئىچىدىكى سانلارنى ئوقۇش 100
مىليون ئىچىدىكى سانلارنى ئوقۇش بىلەن
ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى سانلارنى ئوقۇڭ:

- 8 200 000 000
- 56 000 200 000
- 605 020 000 000
- 600 230 050 000
- 745 000 555 000
- 41 000 220 222

8

تۆۋەندىكى سانلارنى «مىليون» ياكى «مىليارد» بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يازايلى:

$40000000000 = 400$ مىليارد $22600000 \approx$ _____ مىليون
 $9602500000 =$ _____ مىليون   _____ مىليارد
 $5000000000 =$ _____ مىليارد $965000000 =$ _____ مىليون

9

تۆۋەندىكى سانلارنى يازايلى:

يۈز مىلياردلار خانىسى كۈن مىلياردلار خانىسى مىلياردلار خانىسى	يۈز مىليونلار خانىسى كۈن مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى كۈن مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى كۈنلەر خانىسى بىرلەر خانىسى
2 0 0	0 0 0	0 0 0	ئىككى يۈز مىليارد يېزىلىشى: 0 0 0
— — —	— — —	— — —	تۆت مىليارد ئۈچ يۈز مىليون يېزىلىشى: — — —
— — —	— — —	— — —	سەكسەن مىليارد ئەللىك بەش مىليون ئۈچ يۈز مىڭ كۈتتۈز يېزىلىشى: — — —
1	0 0 4	5 0 0	بىر مىليارد تۆت مىليون بەش يۈز مىڭ يېزىلىشى: 0 0 0
— — —	— — —	— — —	ئۈچ يۈز تۆت مىليارد ئالتە مىليون يەتمىش توققۇز يېزىلىشى: — — —

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى سانلارنى يىزىڭ:

تۆت مىليارد بەش يۈز مىڭ يەتمىش	بەش يۈز تۆت مىليارد بىر مىليون قىرىق يەتتە	ئاتمىش بىر مىليارد ئۈچ يۈز بەش مىڭ تۆت يۈز ئون	يەتتە مىليارد ئون مىليون بەش يۈز مىڭ
--------------------------------------	---	---	--

2.

63000000000 = ___ مىليارد   9820000000 = ___ مىليارد ___ مىليون
 2000000 = ___ مىليون   74290000000 = ___ مىليارد ___ مىليون
 850235040000 = ___ مىليارد ___ مىليون ___ مىڭ
 9000000000 = ___ مىليارد   25000000 = ___ مىليون

كۆنۈكمە

1. ئالتە خانىلىق بىر ساننىڭ ئەڭ يۇقىرى خانىسى قايسى خانىغا؟ سەككىز خانىلىق بىر ساننىڭچۇ؟ ئون خانىلىق بىر ساننىڭچۇ؟

2. كۆپ خانىلىق ساندىن بىر قانچىنى يېزىپ، ھەر بىر رەقەم تۇرغان خانىغا ۋە ئۇنىڭ ئىپادىلىگەن مەنىسىنى ئېيتىپ بىرىڭ.

بۇنىڭدىكى «2» بولسا مىليونلار خانىسىدىكى سان بولۇپ، ئۇ 2 دانە بىر مىليوننى ئىپادىلەيدۇ.

3. تۆۋەندە بىرىلگەن ھەر بىر گۇرۇپپىدىكى سانلارنى ئوقۇڭ:

(1)	53	53 000	530 000 000	5 300 000 000
(2)	7 026	7 026 000	702 600 000	70 260 000 000
(3)	12 000	12 000 000	120 000 000	103 200 000 000

4. ئۆزىڭىز ياخشى كۆرىدىغان ئۇسۇلنى قوللىنىپ، تۆۋەندىكى سانلارنى ھەم تېز، ھەم توغرا ئوقۇڭ:

8050412700	3024606102	90253405470	50325525
2035000254	60000250014	200120048702	230022200577
8988650002	998750000000	74521600020	20047880

5. ئاستىغا سىزىق سىزىلغان سانلارنى كىم توغرا ئوقۇپ بىرەلەيدۇ؟

- (1) يەرشارىدىكى قۇرۇقلۇقنىڭ ئومۇمىي كۆلىمى 149000000 كۋادرات كىلومېتىر.
- (2) يەرشارىدىكى دېڭىز - ئوكياننىڭ ئومۇمىي كۆلىمى 3620000000 كۋادرات كىلومېتىر.
- (3) ئاسترونومىيە تېلېسكوپىدا ئاز دېگەندە 1000000000 دانە يۇلتۇزنى كۆرگىلى بولىدۇ.

6. تۆۋەندە بىرىلگەن ھەر بىر گۇرۇپپىدىكى ئىككى ساننىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇپ، دۈگىلەك ئىچىگە «>» ياكى «<» بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ:

582600002500	○	582622200225	3600200025	○	900560025
700009000	○	700090000	999699999	○	100000000

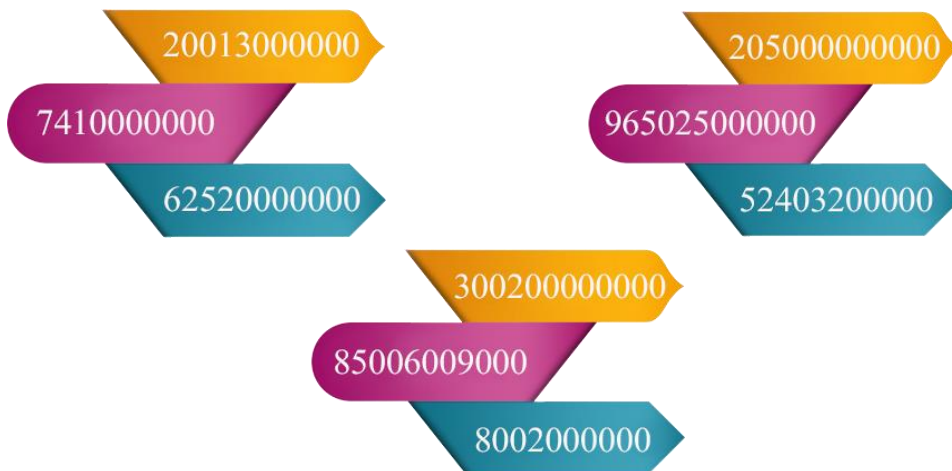
7. تۆۋەندە بىرىلگەن ھەر بىر گۇرۇپپىدىكى سانلاردىن تۈزۈلگەن ساننى يېزىپ بېقىڭ:

بەش مىليون	سەككىز يۈز يەتمىش ئالتە مىڭ	ئۈچ مىليون	يەتمىش
قىرىق مىليارد	ئون توققۇز	بەش يۈز ئون بەش مىليارد	تۆت يۈز يەتتە مىڭ
بەش مىڭ	يەتتە يۈز سەكسەن توققۇز	ئىككى يۈز تۆت مىليون	ئون ئالتە مىڭ
ئون مىليارد	ئۈچ مىليون	بىر	بىر مىليارد

8. تۆۋەندىكى سانلارنى «مىليون» ياكى «مىليارد» بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يېزىڭ. (پۈتۈن مىليونلۇق سان

بولمىغانلىرىنىڭ مىليونلار خانىسىدىن كېيىنكى پارچە سانلىرىنى پۈتۈنلەش ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ تاشلىۋېتىڭ.

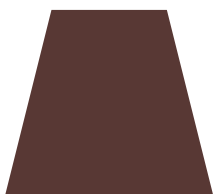
9. تۆۋەندىكى سانلارنى يېزىپ بېقىڭ:

يۈز مىلياردلار خانىسى ئون مىلياردلار خانىسى مىلياردلار خانىسى	يۈز مىليونلار خانىسى ئون مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى ئون مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئونلار خانىسى بىرلەر خانىسى
— — —	— — —	— — —	ئون مىليارد بىر يۈز مىليون يېزىلىشى: — — —
— — —	— — —	— — —	بىر مىليارد ئەللىك تۆت مىليون ئون بەش يېزىلىشى: — — —
— — —	— — —	— — —	ئۈچ مىليارد ئۈچ يۈز مىڭ يېزىلىشى: — — —
— — —	— — —	— — —	توققۇز مىليون ئۈچ يۈز مىڭ بىر يېزىلىشى: — — —

كۆپ تەرەپلىك

1

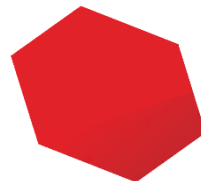
بىز ئىلگىرىكى دەرسلىك كىتابلىرىمىزدا تەكشىلىكتىكى شەكىللەردىن بىرقانچىسى بىلەن تونۇشۇپ ئۆتكەن ئىدۇق. بۇ قىسىمدا ھەرخىل كۆپ تەرەپلىك بىلەن تونۇشۇپ باقايلى:

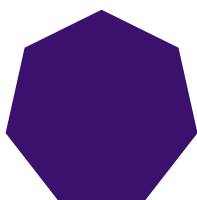
4 تەرەپلىك

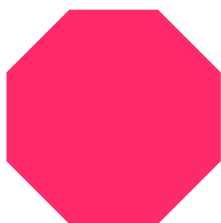
4 تەرەپلىك

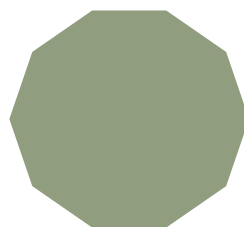
6 تەرەپلىك

7 تەرەپلىك

8 تەرەپلىك

10 تەرەپلىك

تەكشىلىكتىكى شەكىللەر تەرەپلىرىگە ئاساسەن تۈرلەرگە ئايرىلىدىكەن. قانچە تەرەپى بولسا شۇنچە تەرەپلىك دەپ ئاتىلىدىكەن.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىدىكى تۆت تەرەپلىك شەكىلگە "✓"

بەلگىسىنى قويۇڭ:

( )

( )

( )

( )

2. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىدىكى ئالتە تەرەپلىك شەكىلگە "✓"

بەلگىسىنى قويۇڭ:

( )

( )

( )

( )

3. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىدىكى ئون تەرەپلىك شەكىلگە "✓"

بەلگىسىنى قويۇڭ:

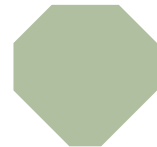
( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

2

پاراللېل تۆت تەرەپلىك ۋە تراپېتسىيە مۇبىزگە دائىم ئۇچرايدىغان تۆت تەرەپلىك قاتارىدىندۇر.

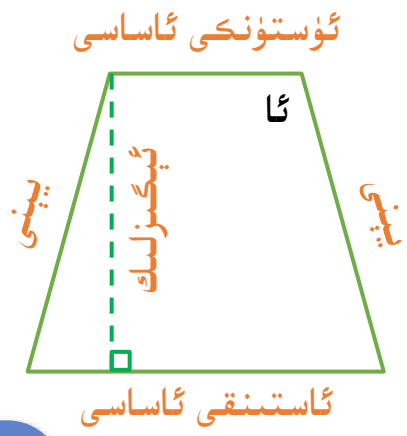
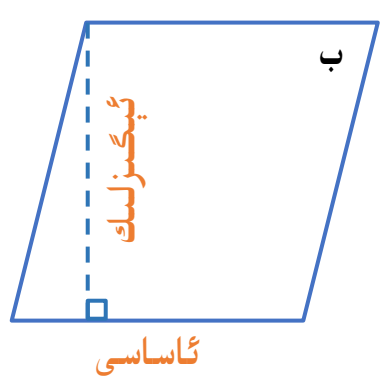
پاراللېل تۆت تەرەپلىك

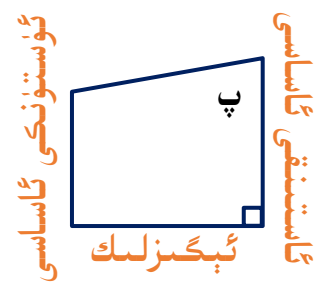
تراپېتسىيە

پاراللېل تۆت تەرەپلىكنىڭ بىر تەرىپى ئۈستىدىكى بىر نۇقتا ئارقىلىق قارشى تەرەپكە بىر تىك سىزىق ئۆتكۈزسەك، بۇ نۇقتا بىلەن تىك ئاساسى ئارىسىدىكى كېسىك پاراللېل تۆت تەرەپلىكنىڭ **ئېگىزلىكى** دەپ ئاتىلىدۇ، تىك ئاساسى ياتقان تەرەپ پاراللېل تۆت تەرەپلىكنىڭ **ئاساسى** دەپ ئاتىلىدۇ.

رەسىمگە قاراپ
تراپېتسىيەنىڭ
ھەرقايسى
قىسىملىرىنىڭ
ناملىرىنى ئېيتىپ
بىرلەمسىز؟

يۇقىرىدىكى «ئا» تراپېتسىيەگە ئوخشاش ئىككى يېنى ئۆزئارا تەڭ بولغان تراپېتسىيە **تەڭ يانلىق تراپېتسىيە** دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ئىككى شەكىلنىڭ ئېگىزلىكىنى سىزنىڭ:

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىدىكى بەش تەرەپلىك شەكىلگە "✓" بەلگىسىنى قويۇڭ:

( )

( )

( )

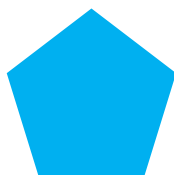

( )

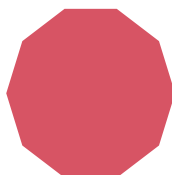
2. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىدىكى ئون ئىككى تەرەپلىك شەكىلگە "✓" بەلگىسىنى قويۇڭ:

( )

( )

( )

( )

3. تۆۋەندىكى شەكىللەر ئىچىگە قانچە دانە ئۈچبۇلۇڭ سزالايسىز؟

( ) دانە ئۈچبۇلۇڭ

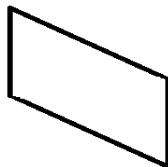

( ) دانە ئۈچبۇلۇڭ

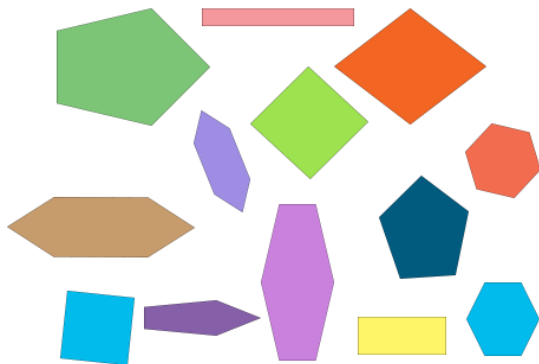

( ) دانە ئۈچبۇلۇڭ

4. تۆۋەندىكى تۆت دانە شەكىلنىڭ ئېگىزلىكىنى سىزنىڭ:

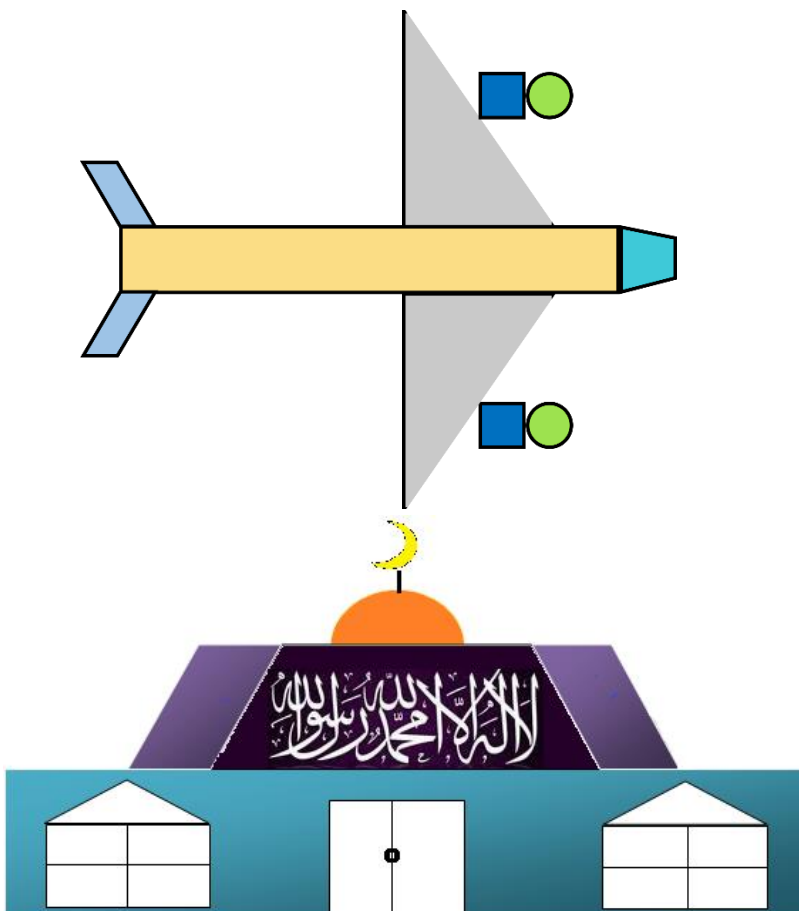
5. ساناپ بېقىڭ، تولدۇرۇپ بېقىڭ.

	تۆت تەرەپلىك
	بەش تەرەپلىك
	ئالتە تەرەپلىك

6. تۆۋەندىكى بىرىكتۈرۈلگەن شەكىلگە ئاساسەن سىزمۇ

بىرىكتۈرۈپ سىزىپ بېقىڭ:

ئىككى خانىلىق ساننى ئىككى خانىلىق سانغا كۆپەيتىش

1

خالىد «ياخشىلار باغچىسى» ناملىق كىتابنى كۈنىگە 40 بەت ئوقۇسا، ئۇنداقتا

20 كۈندە قانچە بەت ئوقۇيدۇ؟

$$40 \times 20 = \underline{\quad}$$

$$40 \times 2 = 80$$

$$40 \times 20 = 800$$

10 كۈندە قانچە بەت ئوقۇيدۇ؟

$$40 \times 10 = \underline{\quad}$$

$$40 \times 10 = 400$$

2

بوستان مەدرىسىدە 12 سىنىپ بار بولۇپ، ھەربىر سىنىپتا 18 نەپەر ئوقۇغۇچى بار بولسا، 250 پارچە كىتاب ئۇلارغا يېتەمدۇ؟

$$18 \approx 20$$

$$12 \approx 10$$

$$20 \times 10 = 200$$

$$12 \approx 10$$

$$18 \times 10 = 180$$

$$18 \approx 20$$

$$20 \times 12 = 240$$

جاۋابى: 250 پارچە كىتاب ئۇلارغا يېتىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. بىر مەشىق دەپتىرىدە تىك قۇر بويىچە 23 كاتەكچە، يانتۇ قۇر بويىچە 20 كاتەكچە بولسا، ئۇنداقتا بۇ مەشىق دەپتىرىدە تەخمىنەن قانچە كاتەكچە بار؟

2. ئېغىزچە ھېسابلاڭ.

$50 \times 20 =$	$40 \times 30 =$	$70 \times 60 =$	$30 \times 20 =$
$30 \times 20 =$	$70 \times 50 =$	$12 \times 40 =$	$24 \times 20 =$
$80 \times 60 =$	$90 \times 30 =$	$40 \times 80 =$	$90 \times 60 =$

3. مەشىق دەپتىرىڭىزگە ئىشلەپ بېقىڭ.

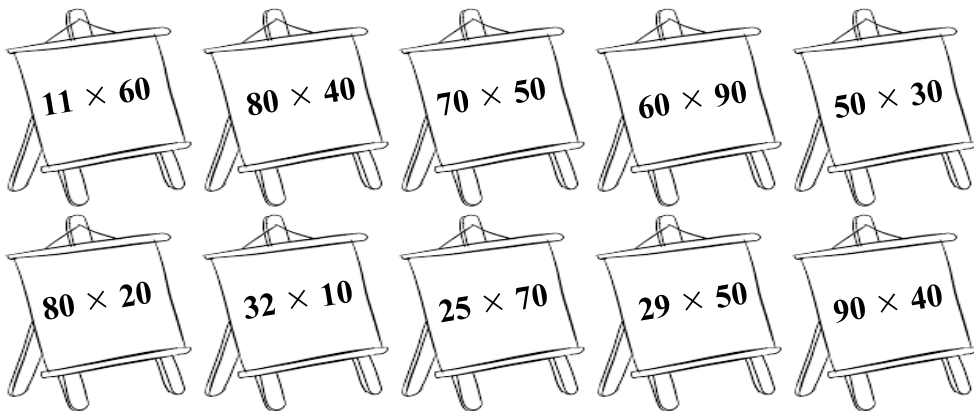
4. كۆك كىت سېكۇنتىغا 11 مېتىر سۇ ئۈزىدۇ، يىلپىز سېكۇنتىغا 31 مېتىر يۈگۈرىدۇ، بۇغا سېكۇنتىغا 19 مېتىر يۈگۈرىدۇ.

(1) يىلپىز 20 سېكۇنتتا تەخمىنەن قانچە مېتىر يۈگۈرىدۇ؟

(2) كۆك كىت 1 مىنۇتتا تەخمىنەن قانچە مېتىر سۇ ئۈزىدۇ؟

بۇغا 40 سېكۇنتتا تەخمىنەن قانچە مېتىر يۈگۈرىدۇ؟ (3)

5. ھېسابلاڭ.

3

(1) ئابباس بىر يۈرۈش كىتاب سېتىۋالماقچى بولۇپ، بىر يۈرۈش كىتاب 13 پارچە، ھەر بىر پارچىسى 32 دوللار بولسا، جەمئىي قانچە پۇل كېتىدۇ؟

$32 \times 13 = \underline{\hspace{2cm}}$

1 - خىل ئۇسۇل :

$32 \times 10 = 320$

$32 \times 3 = 96$

$320 + 96 = 416$

13 نى 10 بىلەن 3 كە ئايرىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا 32 گە كۆپەيتىپ، چىققان نەتىجىنى ئۆزئارا قوشساق جەمئىي پۇل سانى چىقىدۇ.

2 - خىل ئۇسۇل:

$\begin{array}{r} 32 \\ \times 13 \\ \hline 96 \\ 320 \\ \hline 416 \end{array}$	→	$\begin{array}{r} 32 \\ \times 13 \\ \hline 96 \\ 320 \\ \hline 416 \end{array}$	→	$\begin{array}{r} 32 \\ \times 13 \\ \hline 96 \\ 320 \\ \hline 416 \end{array}$	<p>32×3 نىڭ كۆپەيتىمىسى</p> <p>32×10 نىڭ كۆپەيتىمىسى</p>
--	---	--	---	--	--

بىرلەر خانىسىدىكى 0 يېزىلمايدۇ.

(2) باقمىچىلىق فېرمىسىدا 42 تۇياق كالا بار بولۇپ ، ھەر بىر كالىدىن بىر كۈندە تەخمىنەن 22 كىلوگرام سۈت سېغىلسا ، بۇ فېرمىدا بىر كۈندە جەمئىي قانچە كىلوگرام سۈت سېغىلىدۇ؟

$42 \times 22 = \underline{\hspace{2cm}} (\quad)$

تەخمىنەن 600 كىلوگرامدىن كۆپ.

تەخمىنەن 800 كىلوگرام ئەتراپىدا.

تەخمىنەن 1200 كىلوگرامدىن ئاز.

تىك شەكىلدە ئىشلەپ ئۇلارنىڭ تەخمىنەن ھېسابلىغان نەتىجىلىرى بىلەن سېلىشتۇرۇڭ:

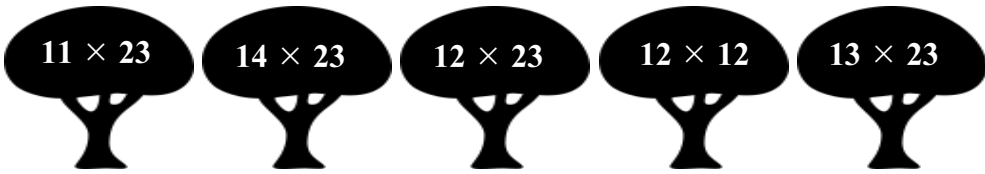
	4	2
×	2	2

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتىرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ:

$12 \times 13 =$	$14 \times 22 =$	$23 \times 21 =$	$11 \times 44 =$
$41 \times 21 =$	$31 \times 21 =$	$33 \times 22 =$	$32 \times 12 =$
$52 \times 11 =$	$42 \times 22 =$	$11 \times 33 =$	$44 \times 21 =$

2.

4

ئەگەر 3 - مىسالدىكى كىتابلارنىڭ ھەر بىر پارچىسىنىڭ باھاسىنى 38 دوللار قىلىپ ئۆزگەرتسەك، جەمئىي قانچە پۇل كېتىدۇ؟
 $38 \times 13 = \underline{\hspace{2cm}}$

2 - خىل ئۇسۇل

	3	8	
×	1	3	2
<hr/>			
	1	1	4
	3	8	
<hr/>			
	4	9	4

1 - خىل ئۇسۇل

$38 \approx 40$

$40 \times 13 = 520$

تەخمىنەن 520 دوللار پۇل كېتىدۇ.

ئادەتتە كۆڭۈلدىكى ساننى ئېسىمىزدىن چىقىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن بىر چەتكە كىچىك قىلىپ يېزىپ قويىمىز

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتىرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ:

$15 \times 42 =$	$76 \times 35 =$	$69 \times 45 =$	$36 \times 25 =$
$64 \times 12 =$	$63 \times 24 =$	$25 \times 66 =$	$73 \times 84 =$
$93 \times 54 =$	$95 \times 36 =$	$67 \times 38 =$	$53 \times 63 =$

2. ئۆمەر ھەركۈنى 15 كىلومېتىر يۈگۈرسە، 45 كۈندە قانچە كىلومېتىر يۈگۈرگەن بولىدۇ؟

3. 46 قۇر ئالما دەرىخى بار. ئەگەر ھەربىر قۇردا 36 تۈپ ئالما دەرىخى بولسا، جەمئىي قانچە تۈپ ئالما دەرىخى بار؟

5

ھەربىر يەشك 14 كىلوگرام بولۇپ، 40 يەشك يۆتكىدىم.

دىلشات جەمئىي قانچە كىلوگرام يۈك يۆتكىدى؟

$$14 \times 40 = \underline{\hspace{2cm}} \quad (\quad)$$

ئالدى بىلەن 4×14 نى
ھېسابلاش كېرەك.
 $14 \times 4 = 56$
 $56 \times 10 = 560$

تىك شەكىلدە ھېسابلىساق:

$$\begin{array}{r} 14 \\ \times 40 \\ \hline 00 \\ 56 \\ \hline 560 \end{array}$$

مۇنداق يېزىشقىمۇ بولىدۇ:

$$\begin{array}{r} 14 \\ \times 40 \\ \hline 560 \end{array}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تىك شەكىلدە ئىشلەپ بېقىڭ.

$\begin{array}{r} 54 \\ \times 70 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 39 \\ \times 60 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 81 \\ \times 50 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 490 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$
--	--	--	--

2. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ:

$17 \times 40 =$	$96 \times 50 =$	$29 \times 20 =$	$44 \times 30 =$
$60 \times 34 =$	$80 \times 29 =$	$70 \times 19 =$	$90 \times 43 =$

3. سېلىشتۇرۇپ ھېسابلاپ بېقىڭ.

30×23	24×20	40×12
32×23	24×19	38×12

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشكىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ:

$68 \times 75 =$	$18 \times 96 =$	$37 \times 46 =$	$73 \times 53 =$
$65 \times 40 =$	$56 \times 80 =$	$20 \times 50 =$	$60 \times 70 =$
$10 \times 70 =$	$80 \times 12 =$	$31 \times 30 =$	$20 \times 45 =$

2.

90×68	18×40	23×45	50×16
51×89	73×55	85×25	36×28

3. يۈسۈپ ئاكا ھەركۈنى 89 تۇڭ سۇ يۆتكەيدۇ، ھەرىپىر تۇڭ سۇنىڭ ئېغىرلىقى 18 كىلوگرام كەلسە، ئۇنداقتا ھەركۈنى قانچە كىلوگرام سۇ يۆتكەيدۇ؟

3.

4.

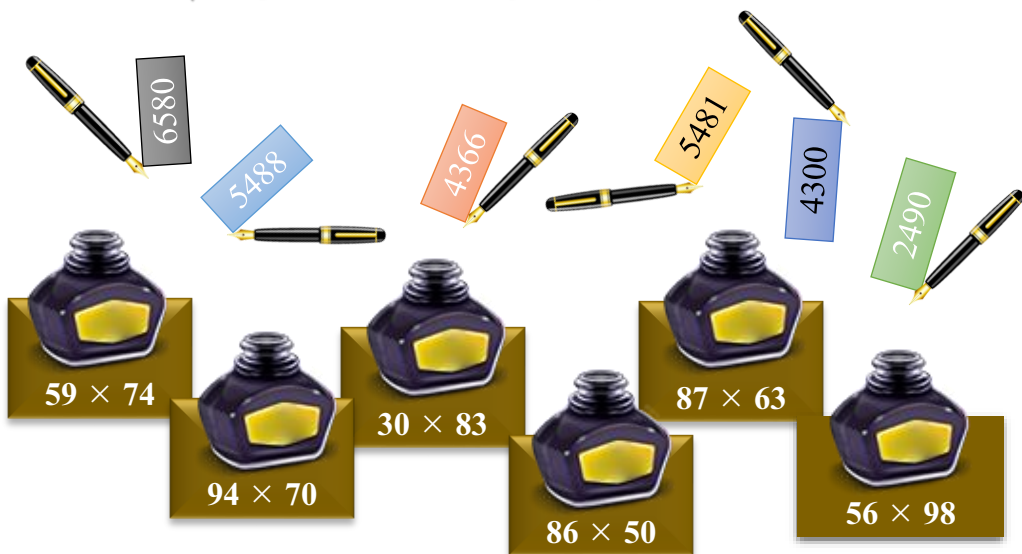
24×70	70×30	36×52	21×72	29×89	56×33
45×20	20×72	15×61	87×23	49×53	39×58

ماشىنا توختىتىش مەيدانىدا 36 دانە ئاپتوبۇس بار بولۇپ،
بىر ئاپتوبۇسقا 54 نەپەر ئادەم سىغسا، ھەممە ئاپتوبۇسلار
بىرلىشىپ قانچە نەپەر يولۇچىنى توشۇيالايدۇ؟

5.

6. بۇ سىياھ قەلەملەرنى ماس قۇتىلىرى بىلەن جۈپلەڭ.

7. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تاپشۇرۇق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە

ھېسابلاڭ:

$52 \times 71 =$	$81 \times 36 =$	$96 \times 25 =$	$50 \times 30 =$
$85 \times 63 =$	$20 \times 60 =$	$70 \times 40 =$	$12 \times 60 =$
$50 \times 70 =$	$90 \times 10 =$	$19 \times 60 =$	$79 \times 68 =$

8. سېلىشتۇرۇپ ھېسابلاپ بېقىڭ، نېمىنى بايقىدىڭىز؟

40×20	30×50	60×30
47×23	34×58	68×35
50×30	40×60	70×40

9. سىزىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇڭ.

نەتىجىسى 1600 دىن چوڭ، 2500 دىن كىچىك بولغىنى

نەتىجىسى 1000 دىن چوڭ، 1400 دىن كىچىك بولغىنى

نەتىجىسى 3200 دىن چوڭ، 5000 دىن كىچىك بولغىنى

نەتىجىسى 800 دىن چوڭ، 1300 دىن كىچىك بولغىنى

10. پىل تۇغۇلغاندىن كېيىن ئېغىرلىقى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 200 كىلوگرام ئاشىدۇ.

پىل تۇغۇلغاندا ئېغىرلىقى پەقەتلا 100 كىلوگرام كېلەتتى، 21 يىلدىن كېيىن ...

21 يىلدىن كېيىن بۇ پىلنىڭ ئېغىرلىقى قانچە كىلوگرام بولىدۇ؟

*11. ئالدى بىلەن ھېسابلاڭ، ئاندىن بىر سان بىلەن 11 نى كۆپەيتسە نەتىجىدە قانداق قانۇنىيەت بارلىقىنى كۆزىتىڭ.

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 11 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 76 \\ \times 11 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 94 \\ \times 11 \\ \hline \end{array}$$

يۇقىرىدىكى قانۇنىيەتكە ئاساسەن تۆۋەندىكى بوش ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭ:

$$15 \times 11 = 1 ( ) 5$$

$$27 \times 11 = ( ) ( )$$

$$38 \times 11 = ( ) ( ) 8$$

$$43 \times 11 = ( ) ( )$$

يۈز (مەيدان)

1

كومپيۇتېر ئېكرانى بىلەن دوسكىنىڭ قايسىسى چوڭ؟

زىكىر كىتاب بىلەن تەپسىر كىتاب مۇقاۋىسىنىڭ قايسىسى كىچىك؟

يۈز

تەكشىلىك ياكى مەلۇم ماددىلارنىڭ سىرتىنىڭ كۆلىمى، دائىرىسى، چوڭ - كىچىكلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

كۆپ قوللىنىلىدىغان يۈز بىرلىكلىرىدىن **كۋادرات سانتىمېتىر**، **كۋادرات دېتسىمېتىر** ۋە **كۋادرات مېتىر** بار.

كۋادرات سانتىمېتىر

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى بىر سانتىمېتىر بولغان كۋادراتنىڭ يۈزى 1 كۋادرات سانتىمېتىر بولىدۇ.

كۈنۈپىكا تاختىسىدىكى بەزى كىچىك كۈنۈپىكلارنىڭ يۈزى 1 كۋادرات سانتىمېتىر

كۋادرات دېتسىمېتىر

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى بىر دېتسىمېتىر بولغان كۋادراتنىڭ يۈزى 1 كۋادرات دېتسىمېتىر بولىدۇ.

رادىئونىڭ بىر يۈزى 1 كۋادرات دېتسىمېتىر

كۋادرات مېتىر

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى بىر مېتىر بولغان كۋادراتنىڭ يۈزى 1 كۋادرات مېتىر بولىدۇ.

كىچىك يۆتكىلىشچان دوپكىنىڭ يۈزى 1 كۋادرات مېتىر

يۈز بىرلىكلىرىنى بىلىۋالغاندىن كېيىن ئۇزۇنلۇق بىلەن يۈزنىڭ مۇناسىۋىتىنى تېپىپ باقايلى:

ئۇزۇنلۇقنى بىر تۈز سىزىق بىلەن ئىپادىلىگىلى بولغان بىلەن، يۈزنى بىر دائىرە ئىچىدە ئىپادىلەيدىكەنمىز.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. ئۆيىڭىزنىڭ يۈزى تەخمىنەن قانچە كۋادرات مېتىر كېلىدىغانلىقىنى مۆلچەرلەپ بېقىڭ.

2. غۇلچىڭىزنى كېرىپ، 1 مېتىرنىڭ قانچىلىك ئۇزۇنلۇقتا ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىڭ. بىر گۈرۈپپىدىكى ساۋاقداشلار ھەمكارلىشىپ، غۇلاچنى كېرىپ، 1 كۋادرات مېتىرنى ئىپادىلەڭلار.

3. ئەتراپىڭىزدىكى قايسى جىسىملارنىڭ بىر يۈزى ئايرىم - ئايرىم ھالدا تەخمىنەن 1 كۋادرات سانتىمېتىر، 1 كۋادرات دېتسىمېتىر ۋە 1 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ؟

بىرلىگەن سىزىق ئۈستىگە مۇۋاپىق بىرلىك ناملىرىنى تولدۇرۇڭ.

4.

دوسكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 3 _____ :
 ھەسەننىڭ بويى ئېگىزلىكى 145 _____ :
 بىر دانە قولىياغلىقنىڭ يۈزى 4 _____ :
 بىر تاۋۇزنىڭ ئېغىرلىقى 6 _____ :

2

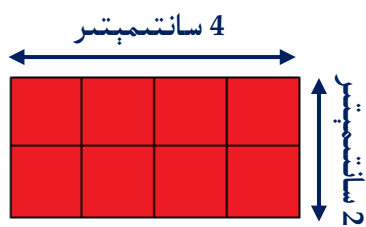
بىز ئىلگىرى تىك تۆتبۇلۇڭ ۋە كۋادرات بىلەن تونۇشۇپ چىققان ئىدۇق، ئەمدى ئۇلارنىڭ يۈزىنى تېپىپ باقايلى.

بىر تىك تۆتبۇلۇڭنىڭ ئۇزۇنلۇقى 4 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 2 سانتىمېتىر بولسا، ئۇنىڭ يۈزىنى تاپالامسىز؟

ھەر بىر قۇرغا 4 دانە تىزىق، ئىككى قۇر تىزىققا بولىدۇ. ئۇنىڭ يۈزى 2×4 بولۇپ 8 كۋادرات سانتىمېتىر بولىدۇ.

دەلمۇدەل 8 دانە 1 كۋادرات سانتىمېتىرلىق كۋادرات تىزدىم. ئۇنىڭ يۈزى 8 كۋادرات سانتىمېتىر بولىدۇ.

ئۇزۇنلۇق $\times$ كەڭلىك = تىك تۆتبۇلۇڭنىڭ يۈزى

تەك تۆتبۇلۇشنىڭ يۈزىنى ئۇزۇنلۇقى بىلەن كەڭلىكىنى كۆپەيتىپ تاپىدىكەنمىز - دە!

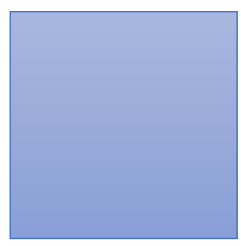

كۋادراتنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىلەن كەڭلىكى تەڭ بولغاچقا، ئۇنىڭ يۈزىنى تەك تۆت بۇلۇشنىڭ يۈزىنى تېپىش فورمۇلاسىدىن پايدىلىنىپ تاپىمىز.

ئۇزۇنلۇق × ئۇزۇنلۇق = كۋادراتنىڭ يۈزى

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ ئاۋۋال ئۇزۇنلۇقى بىلەن كەڭلىكىنى ئۆلچەپ بېقىڭ، ئاندىن ئۇلارنىڭ يۈزىنى تېپىڭ:

_____ = ئۇزۇنلۇقى
 _____ = كەڭلىكى
 _____ = يۈزى

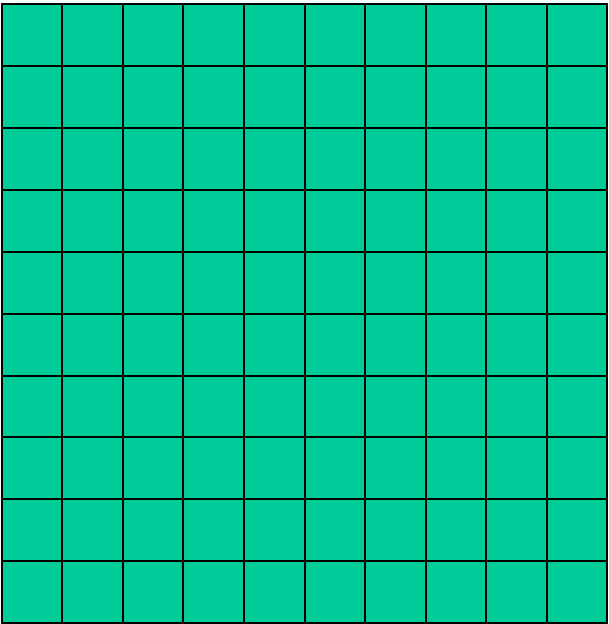
_____ = ئۇزۇنلۇقى
 _____ = كەڭلىكى
 _____ = يۈزى

3

بىزگە مەلۇم، ئۆزئارا قوشنا بولغان دائىم ئىشلىتىلىدىغان ئىككى ئۇزۇنلۇق بىرلىكى ئارىسىدىكى ئېشىش نىسبىتى 10. ئۇنداقتا، ئۆزئارا قوشنا بولغان دائىم ئىشلىتىلىدىغان ئىككى يۈز بىرلىكى ئارىسىدىكى ئېشىش نىسبىتى قانچە بولىدۇ؟

ئەگەر تەرەپ ئۇزۇنلۇقى 1 دېتسىمېتىر بولغان بىر ۋاراق كۋادرات شەكىللىك قەغەزنى، تەرەپ ئۇزۇنلۇقى 1 سانتىمېتىر بولغان كىچىك كۋادراتلارغا بۆلسەك، قانچە دانىگە بۆلگىلى بولىدۇ؟ ئۇنىڭ يۈزى قانچە كۋادرات سانتىمېتىر بولىدۇ؟

1 دېتسىمېتىر (10 سانتىمېتىر)

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى 10 سانتىمېتىر بولغان كۋادراتنىڭ يۈزى:
 ___ × ___ = ___ (كۋادرات سانتىمېتىر)
 كۋادرات دېتسىمېتىر = 100 كۋادرات سانتىمېتىر

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى 1 دېتسىمېتىر
 بولغان كۋادراتنىڭ يۈزى 1 كۋادرات
 دېتسىمېتىر بولىدۇ.

100 كۋادرات سانتىمېتىر = 1 كۋادرات دېتسىمېتىر
 $1 \text{ dm}^2 = 100 \text{ cm}^2$
 ___ كۋادرات دېتسىمېتىر = 1 كۋادرات مېتىر
 $1 \text{ m}^2 = \text{___} \text{ dm}^2$

يەر مەيدانىنى ئۆلچىگەندە، دائىم تۆۋەندىكىدەك تېخىمۇ چوڭ
 بولغان يۈز بىرلىكلىرى قوللىنىلىدۇ: **گېكتار**، **كۋادرات كىلومېتىر**.

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى
 100 مېتىر بولغان
 كۋادراتنىڭ يۈزى

1 گېكتار

تەرەپ ئۇزۇنلۇقى 1
 كىلومېتىر بولغان
 كۋادراتنىڭ يۈزى

**1 كۋادرات
 كىلومېتىر**

10000 كۋادرات مېتىر = 1 گېكتار
 100 گېكتار = 1 كۋادرات كىلومېتىر

$1 \text{ G} = 10000 \text{ m}^2$
 $1 \text{ km}^2 = 100 \text{ G}$

تۇرمۇشتىكى ماتېماتىكا

1000000 كۋادرات مېتىر بىر كۋادرات كىلومېتىرغا تەڭ بولىدۇ. 100000000 كۋادرات دېتسىمېتىر بىر كۋادرات كىلومېتىرغا تەڭ بولىدۇ.

بىر مەسجىدنىڭ يۈزى تەخمىنەن 100 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ، مۇشۇنداق 100 مەسجىدنىڭ يۈزى تەخمىنەن 1 گېكتار بولىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

بىرلىكلەرنى ئايلاندۇرۇپ بېقىڭ.

8 كۋادرات مېتىر = ( ) كۋادرات دېتسىمېتىر   1 m = ( ) dm

4 گېكتار = ( ) كۋادرات مېتىر   1 km = ( ) m

1 كۋادرات سانتىمېتىر = ( ) كۋادرات دېتسىمېتىر

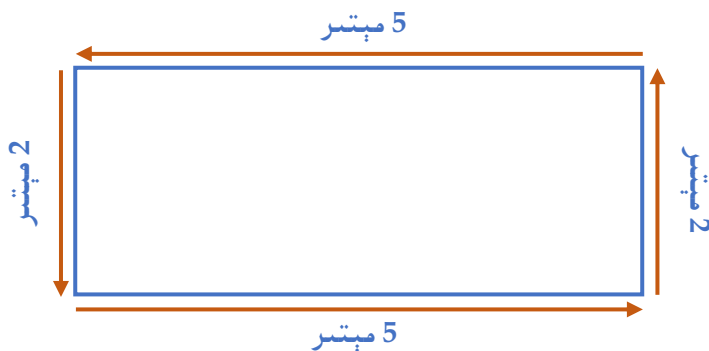
2 km² = ( ) G   2 m² = ( ) dm²

7 كۋادرات كىلومېتىر = ( ) كۋادرات مېتىر   1 dm = ( ) cm

7 dm² = ( ) cm²   3 G = ( ) m²

4

ئۇزۇنلۇقى 5 مېتىر، كەڭلىكى 2 مېتىر بولغان تىك تۆتبۇلۇك شەكىللىك بىر كۆكتاتلىقنى قورشاش ئۈچۈن قانچىلىك سىم كېتىدۇ؟

قورشاۋ سىمىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى تېپىش ئۈچۈن بۇ تىك تۆتبۇلۇشنىڭ ئايلىنىمى ئۇزۇنلۇقىنى تاپساقلا بولىدۇ.

ئايلىنىمى ئۇزۇنلۇق دېگەن بىر ئايلىنىپ چىققان ئۇزۇنلۇقىنى كۆرسىتىدۇ.

مېتىر $5 + 2 + 5 + 2 = 14$

جاۋابى: _____ مېتىر سىم كېتىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ ئايلىنىمى ئۇزۇنلۇقىنى ئۆلچەپ بېقىڭ:

_____ = ئۇزۇنلۇقى
 _____ = كەڭلىكى
 _____ = ئايلىنىمى ئۇزۇنلۇقى

_____ = ئۇزۇنلۇقى
 _____ = كەڭلىكى
 _____ = ئايلىنىمى ئۇزۇنلۇقى

داۋۇد ئاكا ئۇزۇنلۇقى 8 مېتىر كېلىدىغان كۋادرات شەكىللىك گۈللۈكنى ئۇزۇنلۇقى 2 مېتىر كېلىدىغان ياغاچ تاختاي بىلەن قورشاش ئۈچۈن قانچە دانە ياغاچ تاختاي ئىشلىتىدۇ؟ **2.**

كۆنۈكمە

1. بىر پۈتبول مەيدانىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 86 مېتىر، كەڭلىكى 30 مېتىر بولسا، بۇ پۈتبول مەيدانىنىڭ يۈزى قانچە؟ يېرىم مەيدانىنىڭ يۈزىچۇ؟

.1

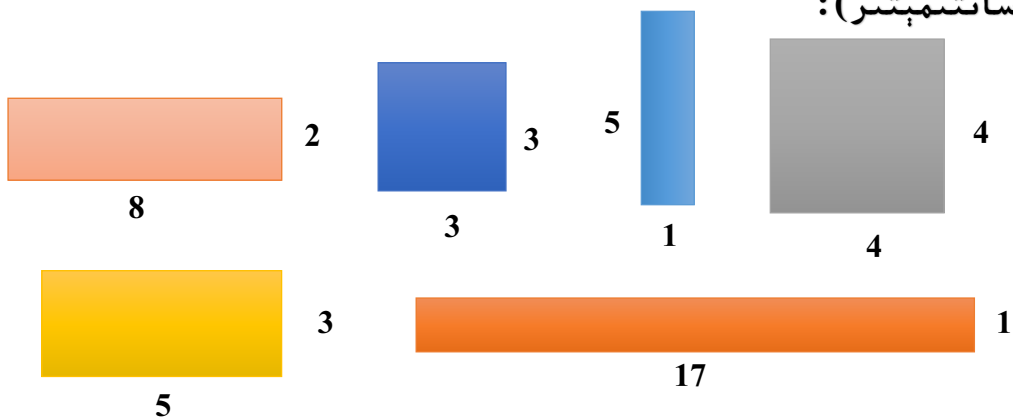
2. ئەتراپىڭىزدىكى جىسىملارنىڭ سىرتقى يۈزىدىكى تىك تۆتبۇلۇڭ، كۋادراتلارنى كۆزىتىپ، ئۆلچەپ ھەم ھېسابلاڭ.

.2

جىسىمنىڭ نامى	ئۇزۇنلۇقى	كەڭلىكى	يۈزى

3. تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ يۈزىنى ھېسابلاڭ (بىرلىكى:

سانتىمېتىر):

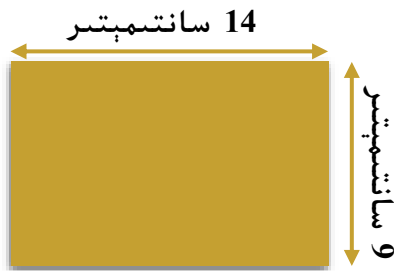
4. سىنىپنىڭ ئالدى تېمىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 5 مېتىر، كەڭلىكى 4 مېتىر. تامدا دوسكا بار بولۇپ، يۈزى 3 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. بۇ تامنى ئاقارتىشقا توغرا كەلسە، ئاقارتىلىدىغان تامنىڭ يۈزى قانچە كۋادرات مېتىر بولىدۇ؟

.4

5. توغرا سىزىق ئۈستىگە مۇۋاپىق بىرلىك ناملىرىنى تولدۇرۇڭ.

مەدرىسنىڭ ئىگىلىگەن يەر مەيدانى 8451	قامۇسنىڭ قېلىنلىقى 3	دەرەخنىڭ ئېگىزلىكى 19
مەلۇم بىر شەھەرنىڭ يەر كۆلىمى 7845	ئۆي ئىشىكىنىڭ يۈزى 2	مېۋىلىك باغنىڭ يەر مەيدانى 6

6. ئابدۇللاھتىكى تىك تۆتبۇلۇڭ شەكىللىك قەغەزدىن بىر دانە چوڭ كۋادرات كېسىۋالسا، ئېشىپ قالغان قىسمى قانداق شەكىل بولىدۇ؟ ئۇنىڭ يۈزى قانچە كۋادرات سانتىمېتىر بولىدۇ؟

7. بىر مەسجىدنىڭ ئۇزۇنلۇقى 40 مېتىر، كەڭلىكى 30 مېتىر كېلىدۇ.
 (1) بۇ مەسجىدنىڭ ئىگىلىگەن يەر مەيدانىنى تېپىڭ.
 (2) مەسجىدنىڭ ئەتراپى سىم تام بىلەن قورشالغان بولسا، سىم تامنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى تېپىڭ.

8. تۆۋەندىكى مىساللارغا ھۆكۈم قىلىڭ، توغرا بولسا «✓» بەلگىسىنى، خاتا بولسا «×» بەلگىسىنى قويۇڭ:

- ( ) (1) كۋادرات سانتىمېتىر 70 = كۋادرات دېتسىمېتىر 7.
 ( ) (2) 10 دانە 1 كۋادرات دېتسىمېتىرلىق كۋادراتتىن قۇراشتۇرۇلغان شەكىللەرنىڭ يۈزى ئوخشاشلا 10 كۋادرات دېتسىمېتىر بولىدۇ.

(3) 16 دانە كۋادراتتىن پايدىلىنىپ بىر دانە تىك تۆتبۇلۇك قۇراشتۇرۇشتا، پەقەت بىرلا خىل قۇراشتۇرۇش ئۇسۇلى بار. ( )

تۆۋەندىكى ھەربىر كاتەكچە 1 كۋادرات سانتىمېتىرنى ئىپادىلەيدۇ. كاتەكچە قەغەز يۈزى 18 كۋادرات سانتىمېتىر بولغان تىك تۆتبۇلۇك سىزىك، قانچىنى سىزالايسىز؟ ئاندىن ئۇلارنىڭ ئايلىما ئۇزۇنلۇقىنى ھېسابلاپ، جەدۋەلنى تولدۇرۇڭ.

.9

ئايلىما ئۇزۇنلۇقى (سانتىمېتىر)	كەڭلىكى (سانتىمېتىر)	ئۇزۇنلۇقى (سانتىمېتىر)
38	1	18

چوڭ - كىچىكلىكى ئوخشاش بولغان ئىككى تىك تۆتبۇلۇك بولۇپ، ئۇزۇنلۇقلىرى ئوخشاشلا 38 سانتىمېتىر، كەڭلىكىرىمۇ ئوخشاشلا 19 سانتىمېتىر.
 (1) بىر دانە كۋادرات قۇراشتۇرساق ئۇنىڭ ئايلىما ئۇزۇنلۇقى قانچە بولىدۇ؟
 (2) بىر دانە تىك تۆتبۇلۇك قۇراشتۇرساق ئۇنىڭ ئايلىما ئۇزۇنلۇقى قانچە بولىدۇ؟
 (3) قۇراشتۇرۇلغان ئىككى شەكىلنىڭ يۈزلىرى ئۆزئارا تەڭمۇ؟ ئۇلار قانچە؟

.10

كۆپ خانىلىق ساننى ئىككى خانىلىق سانغا بۆلۈش

1

(1) 90 دانە شارنى 30 ئادەمگە تارقاق، ھەر بىر ئادەمگە قانچە دانىدىن تېگىدۇ؟

$30 \times 3 = 90$
 $90 \div 30 = \underline{\quad}$

$9 \div 3 = 3$
 $90 \div 30 = \dots$

$90 \div 30 = \underline{\quad}$ (دانە)

جاۋابى: ھەر بىر ئادەمگە $\underline{\quad}$ دانىدىن تېگىدۇ.

$93 \div 30 \approx \underline{\quad}$

$90 \div 28 \approx \underline{\quad}$

ئويلاپ باقايلى:

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$60 \div 20 =$	$80 \div 20 =$	$40 \div 20 =$	$70 \div 10 =$
$63 \div 20 \approx$	$82 \div 20 \approx$	$40 \div 19 \approx$	$70 \div 12 \approx$

(2) 180 دانە مېسۋاكنى 90 ئادەمگە تارقاقساق، ھەر بىر ئادەمگە قانچىدىن تېگىدۇ؟

$180 \div 90 =$ _____ دانە

جاۋابى: ھەر بىر ئادەمگە _____ دانىدىن تېگىدۇ.

$180 \div 93 \approx$ _____
 $179 \div 90 \approx$ _____

ئويلاپ باقايلى:

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$120 \div 60 =$	$250 \div 50 =$	$630 \div 70 =$	$360 \div 40 =$
$120 \div 57 \approx$	$250 \div 49 \approx$	$627 \div 70 \approx$	$356 \div 40 \approx$

2

(1) 82 تال خورمىنى 40 بالىغا تارقىتىپ بەرسەك، ھەر بىر بالىغا تەخمىنەن قانچە تالدىن تېگىدۇ؟

$$82 \div 40 = \underline{\quad} \text{ (تال)}$$

$82 \approx 80$
 $80 \div 40 = 2$
 ھەر بىر بالغا تەخمىنەن 2 تالدىن تېگىدۇ.

تىك شەكىلدە ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ:

$$\begin{array}{r} 2 \\ 40 \overline{) 82} \\ \underline{80} \\ 2 \end{array}$$

جاۋابى: ھەر بىر بالغا $\underline{\quad}$ تالدىن تېگىپ، يەنە $\underline{\quad}$ تال خورما ئېشىپ قالىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$$20 \overline{) 60}$$

$$30 \overline{) 93}$$

$$10 \overline{) 50}$$

$$20 \overline{) 83}$$

$$40 \overline{) 43}$$

(2) ئىككىنچى مىسالدىكى 82 تال خورمىنى 150 تالغا ئۆزگەرتسەك، ھەر بىر بالغا قانچە تالدىن تېگىدۇ؟

$$150 \div 40 = \underline{\quad} \text{ ( )}$$

بۆلۈنگۈچىنىڭ ئالدىنقى ئىككى خانىسى بۆلۈشكە يەتمەسە، ئالدىنقى ئۈچ خانىسىغا قارايمىز.

$$\begin{array}{r}
  \\
 40 \overline{) 150} \\
 \underline{40} \\
 10 \\
 \underline{80} \\
 20
 \end{array}$$

جاۋابى: _____.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$$31 \overline{) 253}$$

$$84 \overline{) 652}$$

$$52 \overline{) 430}$$

$$69 \overline{) 387}$$

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى مىساللارنى ئېغىزچە ھېسابلاڭ:

$$40 \times 2 =$$

$$60 \times 2 =$$

$$90 \times 4 =$$

$$80 \times 5 =$$

$$80 \div 40 =$$

$$120 \div 60 =$$

$$360 \div 90 =$$

$$400 \div 80 =$$

2. 260 پارچە قۇرئاننى ھەر بىر سىنىپقا 30 پارچىدىن تارقاقساق، قانچە سىنىپقا تەقسىملەپ بەرگىلى بولىدۇ؟ يەنە قانچە پارچە ئېشىپ قالىدۇ؟

3. مەشىق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$50 \overline{) 150}$$

$$60 \overline{) 360}$$

$$90 \overline{) 810}$$

$$70 \overline{) 630}$$

$$50 \overline{) 153}$$

$$60 \overline{) 372}$$

$$90 \overline{) 824}$$

$$70 \overline{) 633}$$

4. قېنى كىم تېز ھەم توغرا ھېسابلىيالايدۇ؟

$120 \div 40 =$	$450 \div 50 =$	$320 \div 80 =$	$720 \div 90 =$
$153 \div 30 \approx$	$244 \div 60 \approx$	$480 \div 58 \approx$	$560 \div 67 \approx$

5. تۆۋەندىكى مىساللارنى ھېسابلاڭ:

$160 \div 40 =$	$120 \div 30 =$	$540 \div 60 =$	$420 \div 70 =$
$276 \div 70 \approx$	$268 \div 90 \approx$	$723 \div 80 \approx$	$632 \div 90 \approx$

6. تۆۋەندىكى ھېسابلاشلار توغرىمۇ؟ توغرا بولمىغىنىنى تۈزىتىڭ.

$$\begin{array}{r} 6 \\ 40 \overline{) 290} \\ \underline{240} \\ 50 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ 60 \overline{) 380} \\ \underline{36} \\ 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ 70 \overline{) 420} \\ \underline{42} \\ 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ 80 \overline{) 562} \\ \underline{560} \\ 2 \end{array}$$

7. 95 دوللارغا قانچە دانە چامادان سېتىۋالغىلى بولىدۇ؟ يەنە قانچە پۇل ئېشىپ قالىدۇ؟

8. 600 كىلوگرام بېنزىن بار بولۇپ، ئۈستام ئۇنى 80 كىلوگراملىق باكىلارغا قاقچىلماقچى بولسا، قانچە باكقا قاقچىلاپ، يەنە قانچىلىك ئېشىپ قالىدۇ؟

3

(1) سۇھەيب ئۇستاز «ياخشىلار باغچىسى» دېگەن كىتابتىن 22 پارچىنى 88 دوللارغا سېتىۋالغان بولسا، بۇ كىتابنىڭ بىر پارچىسى قانچە پۇل؟

88 ÷ 22 = ____ (دوللار)

$$\begin{array}{r} 4 \\ 22 \overline{) 88} \\ \underline{88} \\ 0 \end{array}$$

بۆلۈنمىنى تېپىشتا بۆلگۈچنى پۈتۈنلەپ تۇرۇپ تاپساق ئاسان تاپقىلى بولىدىكەن. مەسلەن، 22 نى 20 دەپ تۇرۇپ بۆلۈنمىنى تاپساق ئاسان بولىدىكەن.

$$\begin{array}{r} 20 \quad 4 \\ 22 \overline{) 88} \end{array}$$

(2) مەنسۇر ئۇستازنىڭ 197 دوللار پۇلى بار بولۇپ، بۇنىڭغا 38 دوللارلىق قامۇس سېتىۋالماقچى بولسا، قانچە پارچە سېتىۋالالايدۇ؟ يەنە قانچە دوللار كېشىپ قالىدۇ؟

197 ÷ 38 = ____ (دوللار)

$$\begin{array}{r} 5 \\ 38 \overline{) 197} \\ \underline{190} \\ 7 \end{array}$$

بىۋاسىتە مۇنداق يازساقمۇ بولىدۇ.

پەرز قىلىپ بۆلۈنمىنى تېپىش جەريانى:

$$\begin{array}{r} 40 \quad 4 \\ 38 \overline{) 197} \\ \underline{152} \\ 45 \end{array} \quad \rightarrow \quad \begin{array}{r} 40 \quad 5 \\ 38 \overline{) 197} \\ \underline{190} \\ 7 \end{array}$$

بۆلۈنمىنى 4 قىلساق كىچىك بولۇپ قالىدۇ. بۆلۈنمىنى 5 قىلىپ يازىمىز.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

سىزمۇ پەرەز قىلىپ بۆلۈنمىنى تېپىش ئۇسۇلى بويىچە تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشكىزگە ئىشلەپ بېقىڭ:

$33 \overline{) 99}$	$56 \overline{) 392}$	$71 \overline{) 568}$	$46 \overline{) 184}$
$12 \overline{) 63}$	$88 \overline{) 529}$	$27 \overline{) 253}$	$61 \overline{) 124}$

(3) ئوقۇغۇچىلار گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ تاپانچا ئېتىشىنى مەشىق قىلدى. ئەگەر ئۇلاردىن ھەر 27 نەپەر ئوقۇغۇچى بىر گۇرۇپپا بولسا، 140 نەپەر ئوقۇغۇچى قانچە گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، يەنە قانچە نەپەر ئوقۇغۇچى ئېشىپ قالدۇ؟

$$140 \div 27 = \text{___} \text{ (نەپەر)}$$

$27 \overline{) 140}$

30   **4**

$$\begin{array}{r} 27 \overline{) 140} \\ \underline{108} \\ 32 \end{array}$$

5

$$\begin{array}{r} 27 \overline{) 140} \\ \underline{135} \\ 5 \end{array}$$

→

بۆلۈنمە 4 بولسا، ئېشىپ قالغان سان 27 دىن چوڭ بولۇپ قالغانلىقتىن بۆلۈنمىنى 5 قىلىمىز.

ئېھتىياجىمىزغا ئاساسەن پەرەز قىلغان ساننى بۆلگۈچىگە يېقىنلاشتۇرالماساق تېخىمۇ قولايلىق بولىدىكەن.

25   **5**

$$\begin{array}{r} 27 \overline{) 140} \\ \underline{135} \\ 5 \end{array}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

$13 \overline{) 79}$ $24 \overline{) 97}$ $35 \overline{) 247}$ $42 \overline{) 349}$ $54 \overline{) 387}$

كۆنۈكمە

1. (   ) نىڭ ئىچىگە ئەڭ چوڭ بولغاندا قانچىنى تولدۇرۇشقا بولىدۇ؟

$30 \times (\quad) < 95$

$40 \times (\quad) < 330$

$60 \times (\quad) < 431$

$70 \times (\quad) < 553$

$50 \times (\quad) < 257$

$20 \times (\quad) < 190$

$80 \times (\quad) < 498$

$90 \times (\quad) < 700$

2. بۆلگۈچنى پەرەز قىلىش ئۇسۇلىغا ئاساسەن، توغرا بۆلۈنمىنى تېز ئېيتىپ بىرىڭ.

$20 \overline{) 356}$ $\underline{63}$	$30 \overline{) 216}$ $\underline{224}$	$60 \overline{) 351}$ $\underline{384}$	$80 \overline{) 324}$ $\underline{324}$
---	--	--	--

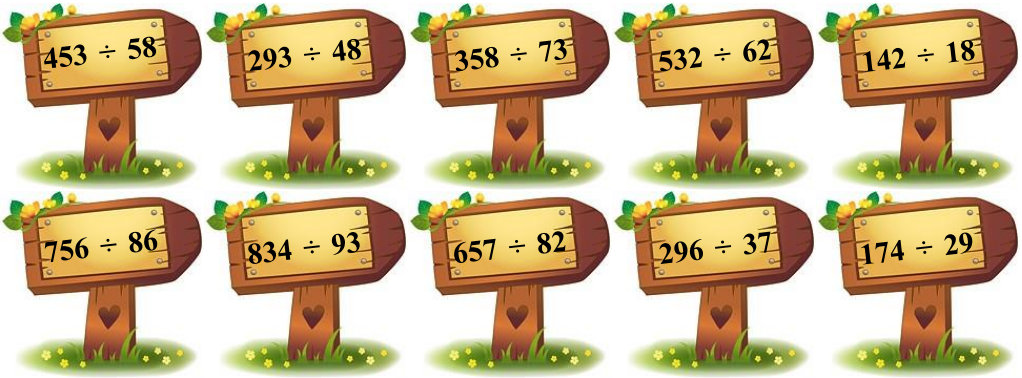
.3

$$\begin{array}{r} 6 \\ 83 \overline{) 488} \\ \underline{488} \\ 0 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 5 \\ 53 \overline{) 265} \\ \underline{265} \\ 1 \end{array}$$

توغرا بولمىغىنىنى تۈزىتىڭ .

4. تاختىدىكى ھېسابلارنى تاپشۇرۇق دەپتىرىڭلارغا چىرايلىق ئىشلىيەلەمسىلەر؟

.5

«تەقۋا توخۇ فېرمىسى» جۈمە كۈنى 150 كىلوگرام تۇخۇم يىغىۋېلىپ، بىر يەشككە 18 كىلوگرامدىن قاچىلىدى. ئۇنداقتا بۇ تۇخۇملارنى قانچە يەشككە قاچىلىغىلى بولىدۇ، يەنە قانچە كىلوگرام ئېشىپ قالىدۇ؟

(1)

«تەقۋا توخۇ فېرمىسى» جۈمە كۈنى يىغىۋالغان تۇخۇملارنى بىر يەشككە 18 كىلوگرامدىن قاچىلىدى. 8 يەشككە قاچىلاپ بولغاندىن كېيىن يەنە 6 كىلوگرامى ئېشىپ قالغان بولسا، ئۇلار جۈمە كۈنى قانچە كىلوگرام تۇخۇم يىغىۋالغان؟

(2)

4

(1) ھاۋۇن ئوقى ياساش زاۋۇتى 952 پاي ھاۋۇن ئوقىنى 17 گۇرۇپقا بۆلۈپ ياسىغان بولسا، ھەر بىر گۇرۇپ قانچە پاي ھاۋۇن ئوقى ياسىغان؟

952 ÷ 17 = _____ (پاي)

تەكشۈرۈلگەن
ئىشلەپ باقايلى،
ئاۋۋال قايسى ساننى
17 گە بۆلۈشكە
دېققەت قىلىڭ.

(2) 840 پاي ھاۋۇن ئوقىنى 42 ئادەم ئالدىنقى سەپ ئوق ئېتىش رايونىغا توشۇغان بولسا، ھەر بىر ئادەم قانچە پاي ھاۋۇن توشۇغان بولىدۇ؟

840 ÷ 42 = _____ (پاي)

ئۇنلار خانىسىغىچە
بۆلگەندىن كېيىن،
قالغان سان 0 بولسا
قانداق قىلىمىز؟

مۇلاھىزە قىلىڭلار: بۆلگۈچىسى ئىككى خانىلىق سان بولغان بۆلۈش بىلەن بۆلگۈچىسى بىر خانىلىق سان بولغان بۆلۈشنىڭ قانداق ئوخشايدىغان ۋە ئوخشمايدىغان جايلىرى بار؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە ئىشلەپ بېقىڭ:

62 $\overline{)682}$	51 $\overline{)816}$	23 $\overline{)759}$	17 $\overline{)680}$	18 $\overline{)576}$
28 $\overline{)364}$	36 $\overline{)720}$	44 $\overline{)484}$	23 $\overline{)690}$	21 $\overline{)945}$
27 $\overline{)729}$	18 $\overline{)540}$	12 $\overline{)612}$	15 $\overline{)330}$	42 $\overline{)840}$

5

(1) تۆۋەندىكى ھېسابلاش ئىپادىلىرىنى كۆزىتىڭ.

$$32200 \div 2300 = 14$$

$$60015 \div 15 = 4001$$

$$\begin{array}{r}
 14 \\
 23 \overline{)32200} \\
 \underline{23} \\
 92 \\
 \underline{92} \\
 0
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 4001 \\
 15 \overline{)60015} \\
 \underline{60} \\
 15 \\
 \underline{15} \\
 0
 \end{array}$$

ئاخىرىدىكى ئوخشاش 0 لەرنى قىسقارتىشقا، ئوتتۇرىدىكى ئارتۇق 0 نى يۇقىرىغا بىۋاسىتە كۆتۈرۈپ يېزىشقا، بۆلۈنگۈچى بۆلگۈچىگە يەتمەسە ئورنىنى 0 بىلەن تولۇقلاپ كەينىدىكى خانىسى بىلەن قوشۇپ ھېسابلاشقا بولىدۇ.

(2) تۆۋەندىكى ئىككى گۇرۇپپا مىسالىنى ھېسابلاڭ، نېمىنى

بايقىيالىدىڭىز؟

$$\begin{array}{l} \text{4} = \underline{\hspace{2cm}} \\ \text{400} \div \text{40} = \underline{\hspace{2cm}} \\ \text{80} = \underline{\hspace{2cm}} \end{array} \qquad \begin{array}{l} \div = \text{12} \\ \div = \text{24} \\ \div = \text{48} \end{array}$$

(3) ئاۋۋال تۆۋەندىكى جەدۋەلنى تولدۇرۇڭ، ئاندىن سوئاللارغا جاۋاب

بىرىڭ .

4000	400	200	100	10	بۆلۈنگۈچى
800	80	40	20	2	بۆلگۈچى
					بۆلۈنمە

جەدۋەلدىكى بۆلۈنمىلەرنىڭ قايسىلىرى ئۆزگەرگەن، قايسىلىرى

ئۆزگەرمىگەن؟

بۆلۈنگۈچى، بۆلگۈچى ۋە بۆلۈنمىلەرنىڭ ئۆزگىرىشىدە قانداق

قانۇنىيەتلەر بار؟

💡

بۆلۈنگۈچى بىلەن بۆلگۈچىنىڭ ھەر ئىككىلىسى چوڭايغان بولۇپ، بۆلۈنگۈچى بىلەن بۆلگۈچىنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى ئوخشاش سانغا تەڭلا كۆپەيتسەك بۆلۈنمە ئۆزگەرمىگەن .

كۆنۈكمە

1. بۆلگۈچنى پەرەز قىلىش ئۇسۇلىغا ئاساسەن، توغرا بۆلۈنمىنى تېز ئېيتىپ بىرىڭ.

20 2	30 6	30 1	30 5
19 $\overline{)418}$	32 $\overline{)192}$	28 $\overline{)336}$	34 $\overline{)1530}$
<u>38</u>	<u>192</u>	<u>28</u>	<u>170</u>

2. ئەتراپىدىكى سانلارنى ئوتتۇرىدىكى سانغا بۆلۈڭ.

208	4512	1632
312	912	136
1014	1632	901
234	1104	884
494	3600	153
1456	1392	646
÷ 26	÷ 48	÷ 17

3. يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قاراپ، بىرىنچى قۇردىكى ھېسابنىڭ بۆلۈنمىسىگە ئاساسەن ئاستىدىكى ئىككى ھېسابنىڭ بۆلۈنمىسىنى يېزىڭ.

56 ÷ 8 =	48 ÷ 6 =	28 ÷ 4 =	90 ÷ 3 =
560 ÷ 80 =	480 ÷ 60 =	280 ÷ 40 =	900 ÷ 30 =
5600 ÷ 800 =	4800 ÷ 600 =	2800 ÷ 400 =	9000 ÷ 300 =

4. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تاپشۇرۇق دەپتىرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$125 \div 25$	$416 \div 32$	$196 \div 14$	$85 \div 12$
$639 \div 71$	$288 \div 18$	$2350 \div 47$	$3025 \div 55$
$832 \div 25$	$2124 \div 59$	$1425 \div 15$	$2752 \div 32$

5. تەلەپ بويىچە ( ) نىڭ ئىچىگە مۇۋاپىق بىر سان تولدۇرۇپ، ئاندىن ھېسابلاڭ.

بۆلۈنمىسى ئىككى خانىلىق سان

( ) $10 \div 26$

( ) $46 \div 39$

( ) $805 \div 33$

بۆلۈنمىسى بىر خانىلىق سان

( ) $01 \div 63$

( ) $64 \div 52$

( ) $43 \div 27$

6. تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بىرىڭ.

(1) بۆلۈنگۈچىنى 20 گە كۆپەيتىپ، بۆلگۈچىنى قانداق ئۆزگەرتسەك بۆلۈنمە ئۆزگەرمەيدۇ؟

(2) بۆلگۈچىنى 6 گە بۆلۈپ، بۆلۈنگۈچىنى قانداق ئۆزگەرتسەك بۆلۈنمە ئۆزگەرمەيدۇ؟

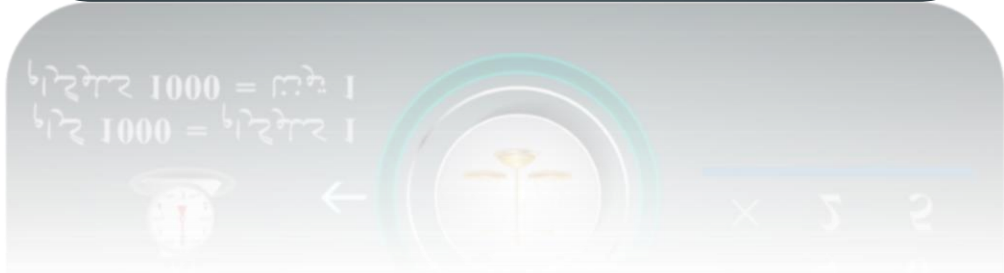
(3) $24 \div 8 = 3$ بولسا، $48 \div 16$ قانچىگە تەڭ بولىدۇ؟ $192 \div 64$ چۇ؟

7. تۆۋەندىكى ھېسابلاشلار توغرىمۇ؟

$\begin{array}{r} 14 \\ 7 \overline{) 98} \\ \underline{70} \\ 28 \\ \underline{28} \\ 0 \end{array}$	$\begin{array}{r} 160 \\ 27 \overline{) 4320} \\ \underline{27} \\ 162 \\ \underline{162} \\ 0 \end{array}$
---	---

ئومۇمىي تەكرار

بىز ئۆگىنىپ ئۆتكەن مەزمۇنلار:

1. تۆۋەندىكى سانلارنى مەشىق دەپتېرىڭىزگە يېزىڭ:

تۆت مىڭ بەش يۈز ئەللىك يەتتە	ئالتە يۈز مىڭ ئون ئىككى
بىر مىليون ئىككى يۈز ئەللىك بەش مىڭ ئون	يەتمىش سەككىز مىليون ئوتتۇز مىڭ ئۈچ
بەش مىليون بىر	سەكسەن بەش مىڭ سەكسەن بەش

2. تۆۋەندىكى سانلارنىڭ ئوقۇلۇشىنى مەشىق دەپتېرىڭىزگە

يېزىڭ:

5260870	90410250	7845211	15420532254
300000	65234025	324105	3650248185

3. ئۇستاز ئوقۇپ بەرگەن سانلارنى قېنى كىم توغرا يازالايدۇ؟

بەش يۈز ئەللىك تۆت مىڭ بىر يۈز توقسان ئۈچ	يۈز مىليون	سەككىز مىليون توقسان بەش مىڭ ئىككى يۈز يەتمىش بىر	ئالتە مىليون يەتتە يۈز توققۇز مىڭ ئەللىك بەش
ئىككى مىليون بەش يۈز ئاتمىش مىڭ ئوتتۇز ئالتە	سەكسەن يەتتە مىڭ ئالتە يۈز بەش	ئەللىك ئىككى مىليون يەتمىش بىر مىڭ بىر	ئوتتۇز ئالتە مىڭ ئۈچ يۈز ئون ئىككى

4. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

24×16	27×13	60×35	49×47	55×84
75×19	76×20	28×75	30×59	90×11

5. ئالدى بىلەن ئۈچ گۈرۈپپا ھېسابنى كۆزىتىپ، ئاندىن بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

$37 \times 3 = 111$
 $37 \times 6 = 222$
 $37 \times 9 = 333$
 $37 \times ( ) = 444$
 $37 \times ( ) = 555$
 $37 \times ( ) = 666$
 $37 \times ( ) = 777$
 $37 \times ( ) = ( )$

$13 \times 7 = 91$
 $13 \times 14 = 182$
 $13 \times 21 = 273$
 $13 \times 28 = ( )$
 $13 \times 35 = ( )$
 $13 \times 42 = ( )$
 $13 \times ( ) = ( )$
 $13 \times ( ) = ( )$

6.

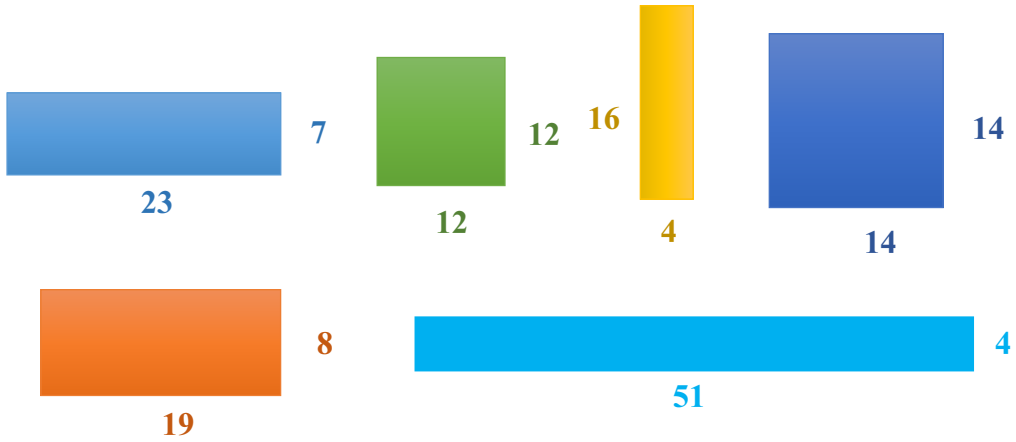
7. تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ ناملىرىنى يېزىڭ.

8. بىرلىك سۈندۈرۈش.

$7 \text{ t} = ( ) \text{ kg}$	$3 \text{ kg} = ( ) \text{ g}$	10 توننا = ( ) كىلوگرام
$5 \text{ t} = ( ) \text{ g}$	$6 \text{ kg} = ( ) \text{ g}$	4 كىلوگرام = ( ) گرام
9 گىكتار = ( ) كۋادرات مېتىر		$4 \text{ m}^2 = ( ) \text{ dm}^2$

9. تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ يۈزىنى ۋە ئايانما ئۇزۇنلۇقىنى ھېسابلاڭ (بىرلىكى: سانتىمېتر):

10. تۆۋەندىكى قايسى ھېسابلارنى ئېغىزچە، قايسى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە ھېسابلىيالايسىز؟ ھېسابلاپ بېقىڭ:

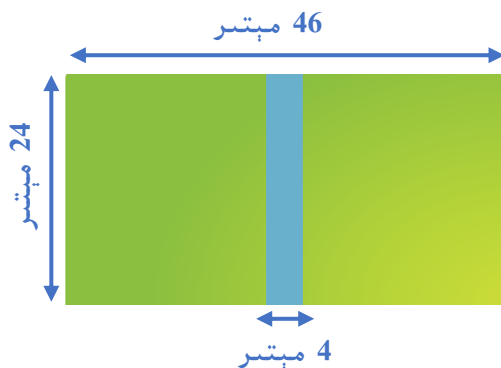
$800 \div 4 =$	$635 \div 5 =$	$63 \times 60 =$	$87 \times 49 =$
$90 \times 30 =$	$306 \div 6 =$	$29 \times 75 =$	$518 \div 37 =$

11. تۆۋەندىكى نەرسىلەرنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېيتىپ بىرىڭ:

12. بىر ئايروپىلان بىر مىنۇتتا 21 كىلومېتىر ئۇچسا، بىر سائەتتە قانچە كىلومېتىر ئۇچىدۇ؟

.13

يېشىللىقنىڭ يۈزى قانچە كۋادرات مېتىر؟

(1)

ئىككى يېشىللىقنىڭ ئوتتۇرىغا پىيادىلەر يولى ياسىماقچى بولۇپ، ئۇزۇنلۇقى 1 مېتىر بولغان كۋادرات شەكىللىك خىش ياتقۇزماقچى بولسا، بۇ يولنىڭ پۈتۈپ چىقىشىغا قانچىلىك خىش كېتىدۇ؟

(2)

14. تۆۋەندىكى سانلارنى «مىڭ» ياكى «مىليون» بىرلىك قىلىنغان سانغا ئۆزگەرتىپ يېزىڭ:

530000 = ___ مىڭ	93000000 = ___ مىليون	87000 = ___ مىڭ
490000000 = ___ مىليون	23000 = ___ مىڭ	740000 = ___ مىڭ
65412000 = ___ مىليون	___ مىڭ	1590000 = ___ مىليون

15. تۆۋەندىكى مىساللارغا ھۆكۈم قىلىڭ، توغرا بولسا «✓» نى،

خاتا بولسا «×» نى قويۇڭ:

- ( ) (1) كۋادرات سانتىمېتىر 80 = كۋادرات مېتىر 8.
- ( ) (2) 10 دانە 1 كۋادرات دېتسىمېتىرلىق كۋادراتتىن قۇراشتۇرۇلغان شەكىللەرنىڭ يۈزى 10 كۋادرات مېتىر بولىدۇ.
- ( ) (3) 20 دانە كۋادراتتىن پايدىلىنىپ بىر دانە تىك تۆتبۇلۇڭ قۇراشتۇرۇشتا بىر نەچچە خىل قۇراشتۇرۇش ئۇسۇلى بار.

16. ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

	4		□		2		□		□		□		□		□		□		□		□		
×		□	9				1	8	□	9	□		□	□	□		□	□	□		□	□	□
1	□	□	□					□	0	5		□	□	□		□	□	□		□	□	□	
2	3	0	3																				0

17.

ھەر قېتىملىق توشۇش ھەققى 37 دوللار.

ھەر قېتىملىق توشۇش ھەققى 30 دوللار.

15 توننا يۈكنى ئەڭ ئەرزان باھادا يۆتكەش ئۈچۈن بۇ ئىككى ماشىنىنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك؟

سانلار تەرتىپ جەدۋىلى

يۈز مىلياردلار خانىسى ئون مىلياردلار خانىسى مىلياردلار خانىسى	يۈز مىليونلار خانىسى ئون مىليونلار خانىسى مىليونلار خانىسى	يۈز مىڭلار خانىسى ئون مىڭلار خانىسى مىڭلار خانىسى	يۈزلەر خانىسى ئونلار خانىسى بىرلەر خانىسى
---	--	---	---

يۈزلەر خانىسى

ئونلار خانىسى

بىرلەر خانىسى

يۈز مىڭلار خانىسى

ئون مىڭلار خانىسى

مىڭلار خانىسى

يۈز مىليونلار خانىسى

ئون مىليونلار خانىسى

مىليونلار خانىسى

بەزى ھەر خىل شەكىللەرنى سىزىمدەن

A large grid of dots for drawing or writing, consisting of approximately 20 columns and 30 rows.

ھەر خىل شەكىللەر

